

DE OPGRAVINGEN IN HET URNENVELD
"DE ROOSEN" TE NEERPELT IN 1960

ARCHAEOLOGIA BELGICA

Reeks overdrukken betreffende oudheidkundige opgravingen in België,
uitgegeven door het
Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium
Dienst voor Opgravingen
Jubelpark, 10
Brussel 4

Série de tirages-à-part relatifs aux fouilles archéologiques en Belgique,
éditée par l'
Institut royal du patrimoine artistique
Service des fouilles
10, Parc du Cinquantenaire
Bruxelles 4

1030

2⁵

ARCHAEOLOGIA BELGICA

58

H. ROOSENS & G. BEEK

DE OPGRAVINGEN IN HET URNENVELD "DE ROOSEN", TE NEERPELT IN 1960

BRUSSEL

1961

Overdruk uit : « HET OUDE LAND VAN LOON, »
Jaarboek van de Federatie der Geschied- en Oudheidkundige Kringen van Limburg,
JAARGANG XVI, 1961.

Het onderzoek van dit uitgestrekt prehistorisch grafveld, waarmee in 1959 een aanvang is gemaakt (1), werd tijdens de maanden mei, juni, september en oktober 1960 voortgezet. De weersomstandigheden waren vooral in de herfst door het regenachtig weer gunstiger dan in de zeer droge zomer van het vorige jaar, toen alle bodemsporen verbleekten of onder het stof verdwenen.

Het opgegraven perceel (2), gekend ten kadaster onder sectie D, nr. 907/n/5, sluit ten westen onmiddellijk aan bij het reeds in 1959 onderzochte stuk gemeenteheide. Het terrein bestaat er gedeeltelijk uit een hoge rug, waarop zich nog lichte oneffenheden aftekenden, die geëgaliseerde grafheuvels lieten vermoeden. Toch was het niet mogelijk daarop de kwadrantenmethode toe te passen, zodat alleen maar lange, 4 meter brede zoekseuven werden uitgezet.

De bodemsporen waren ten zuiden en ten westen duidelijk begrensd door de rand van het vroegere ven en plaatselijk zelfs aangetast door erosiegeulen (afb. 1). De urnenvondsten waren heel wat talrijker dan het vorige jaar, wat ongetwijfeld te verklaren is door het feit, dat het in 1960 onderzochte en als weiland bestaande perceel, reeds geruime tijd ontgonnen en geëffend was. Vele urnen zijn aldus ontsnapt aan de speurders, die geen aanwijzingen meer vonden over hun mogelijke ligging.

-
- (1) H. ROOSENS en G. BEE X, « Onderzoek van het urnenveld op de „Roosen” te Neerpelt in 1959 », in *Limburg*, jg. XXXIX, 1960, b.z. 59-142 (= « *Archaeologia Belgica* » 48). Zie aldaar de situatiekaart en het kadasteruittreksel, afb. 1 en 2.
 - (2) Wij danken de Heer Burgemeester J. Geelen en het gemeentebestuur van Neerpelt, daar ook dit perceel aan de gemeente toebehoort, en de Heer J. Van Gerven, van Sint-Huibrechts-Lille, die er huurder van is, om hun welwillende medewerking. Onze dank gaat ook naar Zeereerwaarde Heer A. Claassen Directeur van het H. Hart-Instituut te Mechelen-aan-de-Maas, om zijn vriendelijke hulpvaardigheid.

Afb. 1. — Verzamelplan.

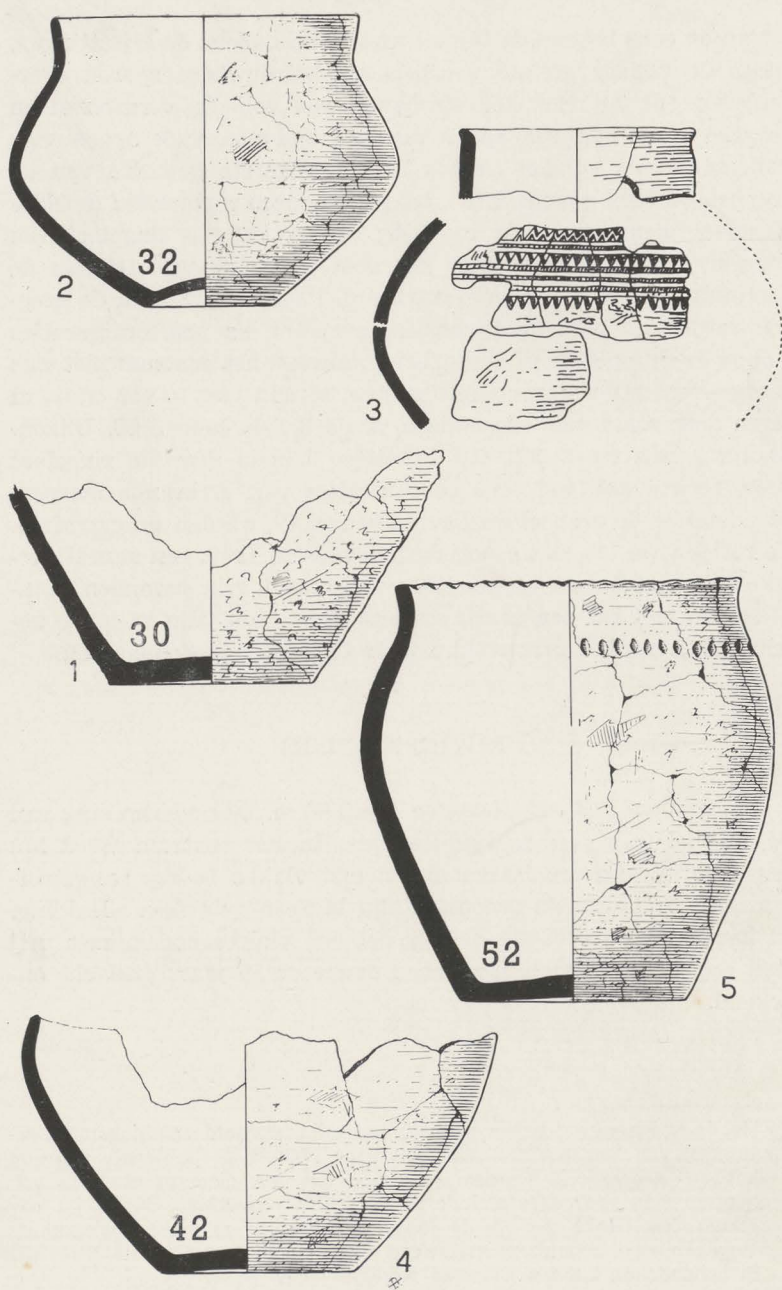
DE ONDERZOCHE GRAFHEUVELS

Van de eens bestaande tumuli waren, behoudens de bijzettingen, alleen de donker getinte greppels als betrouwbare sporen overgebleven (pl. I). Het heuvellichaam was volledig verdwenen en nergens werd nog een spoor van het oud-oppervlak opgemerkt. Pollenmonsters konden slechts in het onderste gedeelte van de greppels worden genomen (3). De grondsporen vertoonden dezelfde algemene kenmerken als in 1959; steeds had de ringsloot een onderbreking, ongeveer naar het oosten toe; soms ook was de doorgang door twee palen gemarkeerd. Paalkransen rond de greppel werden nu niet waargenomen, evenmin als paalconfiguraties binnen de greppel. In al de heuvels, waarvan het centrum niet was doorgraven, zaten nog crematieresten, al dan niet in een urne, al lagen deze soms zeer excentrisch, zoals b.v. in heuvel 68. Uitzonderlijk kwam meer dan één bijzetting binnen dezelfde ringsloot voor, terwijl ook wel eens concentraties van verbrande mensengebenederen in de greppel zelf, bv. in heuvel 89, werden aangetroffen. Vermelden we ten slotte nog dat, evenals in 1959, een aantal verspreide silexsplinters en bewerkte vuurstenen zijn gevonden. Aan gezien ze niet tot een grafinventaris behoorden, zijn ze in de beschrijving van het urnenveld slechts terloops opgenomen (4).

HEUVEL 30 (Pl. II)

De ringsloot had een diameter van 3,80 m. De onderbreking van de greppel was aan de zuidoostzijde. In het centrum werd het benedenstuk van een Harpstedturn met vlakke bodem aangetroffen (afb. 2, 1). In de greppelvulling lag een gebroken silexkling. In het profiel vertoonde de greppel een vlakke bodem met vrij steil opgaande wanden. Crematie: ongeveer 15 jaar; geslacht onbekend.

-
- (3) Het is te betreuren dat, in weerwil van mijn herhaald aandringen, de resultaten van het stuifmeelonderzoek voor 1959 in de publicatie nog niet kunnen medegedeeld worden. Al moge ook het diagram afwijken van hetgeen men voor deze periode normaal zou verwachten, dan is dit nog geen reden, dunkt me, om de feiten niet kenbaar te maken. Wegens de verwickelingen daaruit voortvloeiend zijn ook de monsters van 1960 niet in behandeling kunnen genomen worden. — H. R.
- (4) Deze artefakten vormen het voorwerp van een afzonderlijke studie, die door de Heer en Mevrouw J. Verheyleweghen zal gepubliceerd worden in « Bulletin de la Société royale Belge d'Anthropologie et de Préhistoire », t. LXXII, 1961, waarvoor wij hen onze dank betuigen.

Afb. 2. — S. : ¼.

HEUVEL 31

De sporen van de greppel tekenden zich zeer onduidelijk af. Alleen de binnenzijde stak enigszins af tegen het gele zand. Ook in het profiel was de bodemlijn slechts vaag te zien. Het centrum was gestoord. Elementen van een bijzetting waren niet meer aanwezig. De tumulus is jonger dan 47 en ouder dan 56.

HEUVEL 32 (Pl. II)

De ringsloot had een doormeter van ruim 4,50 m. De onderbreking van de greppel was zuiver naar het oosten gericht. In het centrum werd een gladwandige urn aangetroffen met sterk gewelfde bodem (afb. 2, 2).

HEUVEL 33 (Pl. III)

Deze uiterlijk nog vaag waarneembare heuvel had een ringsloot met een diameter van nagenoeg 9 m. Het zuidwestelijk gedeelte ervan was door een erosiegeul aangetast. In het gestoorde centrum werden scherven, waaronder een randstuk van een gladwandige urn, aangetroffen. Een weinig ten westen hiervan zaten, eveneens in een storing, scherven van een Harpstedturn. Ook op de bodem van de greppel, aan de west- en noordzijde van de grafheuvel, werden scherven van een Harpstedturn gevonden, waarbij een randstukje. In de greppel was overal veel houtskool aanwezig; plaatselijk had dit zelfs de vorm van een liggend verkoold stuk hout.

Nr. 34

De bodemsporen, met nr. 34 aangegeven, behoorden niet tot een grafheuvel maar bestonden uit een serie paalgaten, die in rechte lijn zuiver noordzuid waren gericht. Mogelijk betreft het hier paalsporen die tot een gebouw hebben behoord. Een hiermede parallel lopende tweede rij werd evenwel niet waargenomen.

HEUVEL 35 (Pl. IV)

Een greppel, die zich zeer duidelijk aftekende, omgaf een klein grafheuveltje waarvan het centrum was gestoord; sporen van een bijzetting werden hierin niet meer aangetroffen. De onderbreking van de greppel was naar het noordoosten gericht. Sporen van paaltjes markeerden de toegang.

HEUVEL 36 (Pl. IV)

Deze grafheuvel was uiterlijk nog vaag waarneembaar. De zeer duidelijke kringgreppel viel gedeeltelijk onder de naast het perceel lopende weg. In het centrum werd de bodem en een gedeelte van de wand van een Harpstedturn aangetroffen. Crematie: waarschijnlijk een vrouw van ongeveer 35 jaar.

HEUVEL 37

Een slechts vaag waarneembare kringgreppel viel aan de oostzijde samen met een jongere greppel rond tumulus 52. De onderbreking in de kringgreppel was daardoor niet waar te nemen. In het gestoorde centrum werden sporen van een bijzetting gevonden.

HEUVEL 38 (Pl. V)

Deze grote heuvel was uiterlijk nog waarneembaar. Het centrum was sterk doorgraven met smalle zoekseuven van urnenzoekers. Van de bijzetting waren alleen nog een paar stukjes been over, waarvan er één bronsverkleuring vertoonde. Ten noorden van het centrum lag ook wat houtskool in de doorgraven grond samen met nog wat beenderresten. Een paar meter zuidoostelijk van het centrum was een klein kuiltje met zwarte grond en houtskool gevuld, waarschijnlijk het restant van een aangekoolde paal. Wel werden scherven van een gladwandige urn aangetroffen in het westelijk gedeelte van de ringsloot. In het oostelijk gedeelte, een paar meter ten noorden van de toegang, lagen scherven van een Harpstedturn. Ten zuiden van de toegang lag op de bodem van de greppel een gladde steen, die waarschijnlijk heeft gediend voor het gladmaken van de binnenwand van urnen. Iets meer naar het noorden doorsneed de greppel een oudere vlek waarin scherven lagen van een urn met kerfsneeversiering (afb. 2, 3). De toegang in de greppel was aan weerszijden gemarkeerd door paalsporen. Bijna overal in de greppel kwam veel houtskool voor, soms in de vorm van een horizontaal liggend verkoold paaltje of stammetje.

Nr. 39

Op deze plaats werden scherven van een gladwandige urn aangetroffen in een kuiltje met veel houtskool. Een kringgreppel was rond deze urn niet waar te nemen.

HEUVEL 40

De kringgreppel van dit heuveltje viel gedeeltelijk samen met die van heuvel 49 en is waarschijnlijk jonger, al valt dit niet met zekerheid te zeggen. In het gestoorde centrum werden geen sporen van een bijzetting aangetroffen.

HEUVEL 41

Sporen van een bijzetting waren in het doorgraven centrum niet meer te vinden.

HEUVEL 42 (Pl. VI)

Een grote grafheuvel met smalle onderbreking in de ringsloot welke bijna zuiver naar het oosten was gericht. In het centrum werd een beschadigde gladwandige urn met crematieresten aangetroffen (afb. 2, 4). In het zuidelijk gedeelte werden onder de heuvel enige silexafslagen en een kernstuk gevonden. Ten zuidoosten van de heuvel lag een kuiltje waarin veel houtskool. De bodem ervan reikte ten minste tot 80 cm beneden het oppervlak.

HEUVEL 43

Ouder dan grafheuvel 54, was de noordoostzijde aangetast door een erosiegeul. Het centrum was door urnzoekers doorgraven. Enige scherven toonden aan dat hier een gladwandige urn had gestaan. Ook in de greppel, aan de westzijde van de grafheuvel, lag een scherf van een gladwandige urn.

HEUVEL 44 (Pl. VI)

De westzijde was weggespoeld door een erosiegeul. In het gestoorde centrum bevonden zich scherven van een gladwandige urn. Ook buiten de kringgreppel, vlak vóór de onderbreking, werden gladwandige urnscherven aangetroffen. De toegang tot de ringsloot was aan weerszijden gemarkeerd door een paalspoor.

HEUVEL 45

Aan de zuidwestzijde was de greppel doorsneden door de jongere tumulus 31. In het gestoorde centrum werden geen resten van een bijzetting meer aangetroffen.

HEUVEL 46 (Pl. VII)

De zeer duidelijke kringgreppel had een onderbreking, die zuiver naar het oosten was gericht. In de greppel bevonden zich aan de noordzijde enige scherven van een Harpstedturn. In het gestoorde centrum werden geen sporen van een bijzetting meer aangetroffen. De greppel had een duidelijk gelaagde vulling en een vlakke bodem. Aan de noordwestzijde doorsneed de greppel een ouder kuiltje met houtskool.

Nr. 47

Urnscherven zonder crematieresten en een stukje gesmolten brons, vermoedelijk van een armband, werden aangetroffen bij de toegang tot grafheuvel 48. De scherven behoorden tot een Harpstedturn en tot een gladwandige urn.

HEUVEL 48

Jonger dan heuvels 38 en 66, viel de greppel gedeeltelijk samen met grafheuvel 50, maar op dit punt kon niet met zekerheid een relatieve datering worden vastgesteld. Iets oostelijk van het centrum werden fragmenten van een Harpstedturn met crematieresten aangetroffen.

HEUVEL 49

Deze heuvel is ouder dan heuvel 40 en jonger dan 50. In de centrale storting bevonden zich nog scherven van een gladwandige urn.

HEUVEL 50

In het doorgraven centrum werden geen sporen van een bijzetting meer aangetroffen. De heuvel is ouder dan 49.

HEUVEL 51

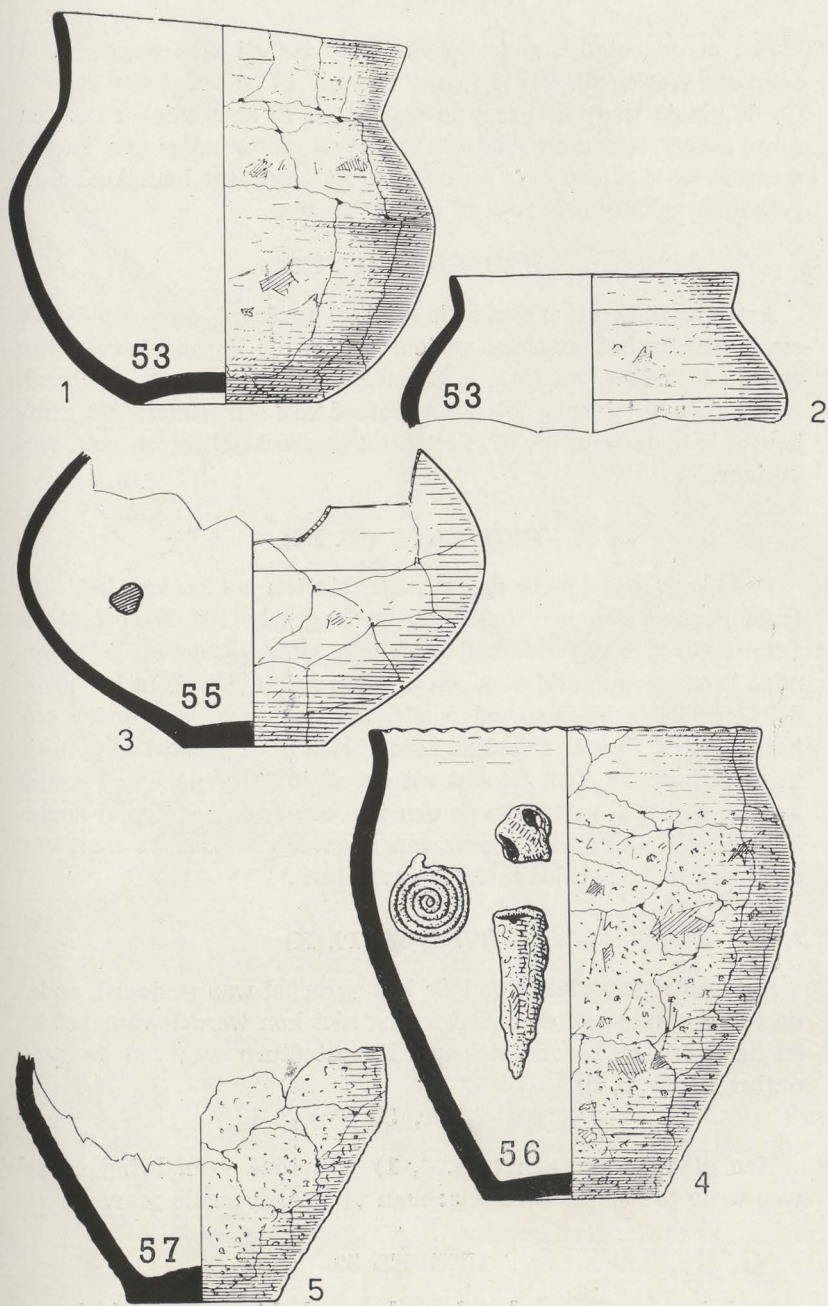
Grafheuvel met gestoord centrum waarin geen sporen van een bijzetting meer aanwezig waren. In de greppel lag veel houtskool.

HEUVEL 52 (Pl. VIII)

Een Harpstedturn, met vingerindrukken op de schouder, stond in het centrum van dit heuveltje (afb. 2, 5). In de greppel lag veel houtskool. Op de plaats van de onderbreking in de greppel was een kuil gegraven, waarin zich een paalspoor aftekende, dat zeer veel houtskool opleverde. Het grafheuveltje is jonger dan 37. Crematie : jong kind.

HEUVEL 53 (Pl. VIII)

In het centrum stond een gladwandige urn (afb. 3, 1) met sterk gewelfde bodem. Bij de urn lagen enige stukjes vervormd brons. In de greppel kwam wat silexafslag voor en scherven van een gladwandige urn (afb. 3, 3). Crematie: waarschijnlijk een vrouw van ongeveer 40 jaar.

Afb. 3. — S. : urnen $\frac{1}{4}$; bronzen voorwerpen in de urne op 1/1.

HEUVEL 54

Het noordoostelijk gedeelte van deze heuvel was weggespoeld door een erosiegeul. Hij is jonger dan nr. 43 en ouder dan nr. 67. Op de plaats waar de greppels van 54 en 43 samenvielen zat een grote scherf (wand en randstuk) van een gladwandige urn. In het centrum werd alleen nog een ondiepe vlek met wat houtskool aangetroffen, zonder scherven of crematieresten.

HEUVEL 55 (Pl. IX)

Aan de zuidwestkant was de greppel gestoord door een latere erosiegeul. In het enigszins gestoorde centrum lagen scherven van een gladwandige urn (afb. 3, 3) en een stukje bronzen armband. Naast de urn tekende zich het spoor af van een paaltje. De grafheuvel is ouder dan nr. 67. Crematie: waarschijnlijk een man van 30 jaar.

HEUVEL 56 (Pl. IX)

Deze heuvel is jonger dan nr. 31. Iets ten zuiden van het centrum bevond zich een volledige, maar gescheurde Harpstedturn (afb. 3, 4) met gewelfde bodem. Hierin zaten gesmolten kegelvormige bronzen hangertjes en een bronzen spiraaldraad. In het noordelijk gedeelte kwamen enige silexafslagen voor, waaronder ook kernstukken. Aan de zuidzijde bevond zich in de greppel een stukje gesmolten brons. Voor de rest zat overal in de greppel veel houtskool. Ten noordwesten van de urn was een kuiltje met veel houtskool gevuld. Crematie: vrouw van ongeveer 25 jaar en man van ongeveer 40 jaar, beide in de Harpstedturn.

HEUVEL 57 (Pl. X)

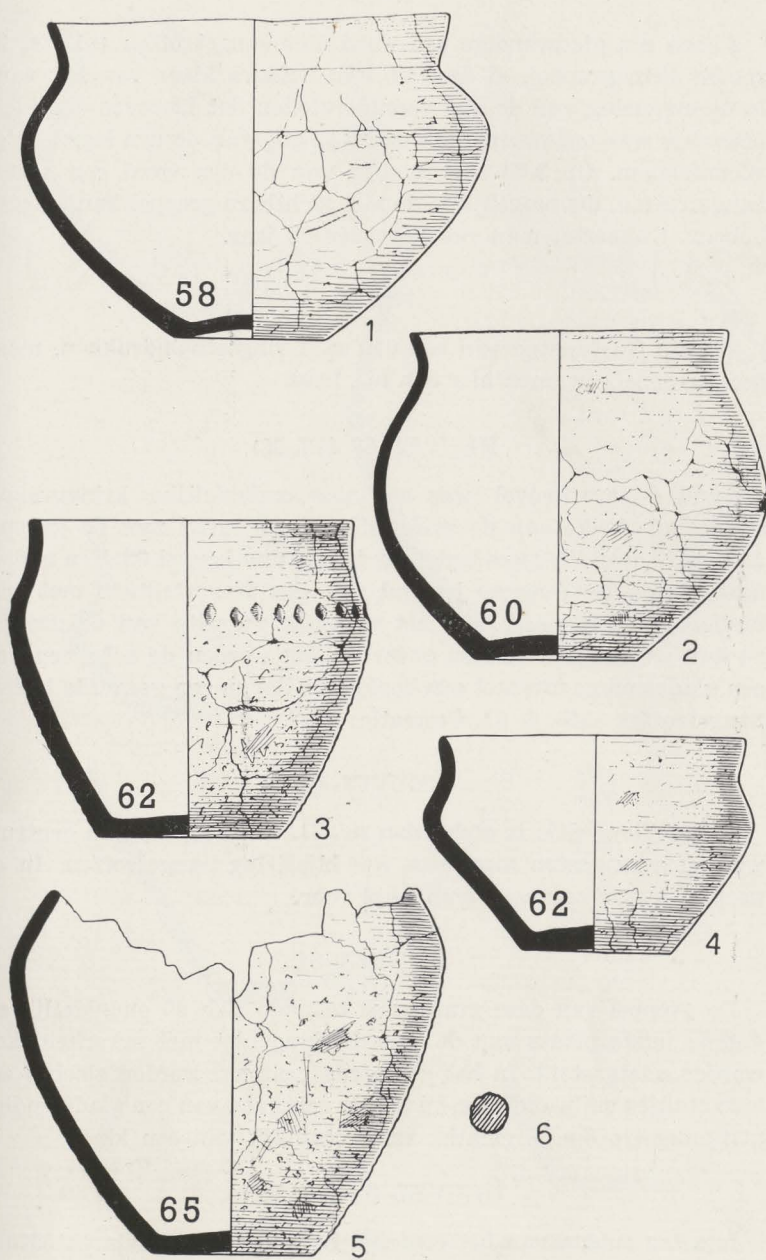
Het oostelijk gedeelte van de kringgreppel was gestoord, zodat de juiste plaats van de onderbreking niet kon worden vastgesteld. In het centrum bevond zich een Harpstedturn waarvan de rand ontbrak (afb. 3, 5).

Nr. 58

Een gladwandige urn (afb. 4, 1) waarrond geen kringgreppel was waar te nemen. Crematie: man van ongeveer 25 jaar.

HEUVEL 59

De kringgreppel van deze heuvel was slechts voor een klein gedeelte zichtbaar; de rest is door de ernaast lopende weg ingenomen.

Afb. 4. — S. : 1-5 = $\frac{1}{4}$; 6 = $\frac{1}{1}$.

Nr. 60

Alleen een gladwandige urn werd hier aangetroffen (afb. 4, 2) zonder kringgreppel, al deed de iets lichtere kleur van het zand in de omgeving van de urn veronderstellen dat hierover een klein heuveltje was opgeworpen. In de omgeving van de urn lagen enige silexafslagen. Op 3,60 m westelijk van de urn werd een scherp aangetroffen, die mogelijk in de niet zichtbare greppel kan gelegen hebben. Crematie: man van ongeveer 40 jaar.

Nr. 61

Slechts fragmenten van een urn met vingertopindrukken, maar geen greppel, kwamen hier aan het licht.

HEUVEL 62 (Pl. X)

Rond de grafheuvel was een zeer onduidelijke kringgreppel aangelegd, welke aan de zuidwestkant samenviel met de greppel van grafheuvel 75. Deze laatste is jonger dan heuvel 62. Ten noordoosten van het centrum bevond zich een Harpstedturn met crematieresten (afb. 4, 3). In het zuidelijk gedeelte van de greppel en aan weerszijden van de onderbreking werden de scherven van een gladwandige urn met een hoekig profiel en een gewelfde bodem aangetroffen (afb. 4, 4). Crematie: kind.

HEUVEL 63

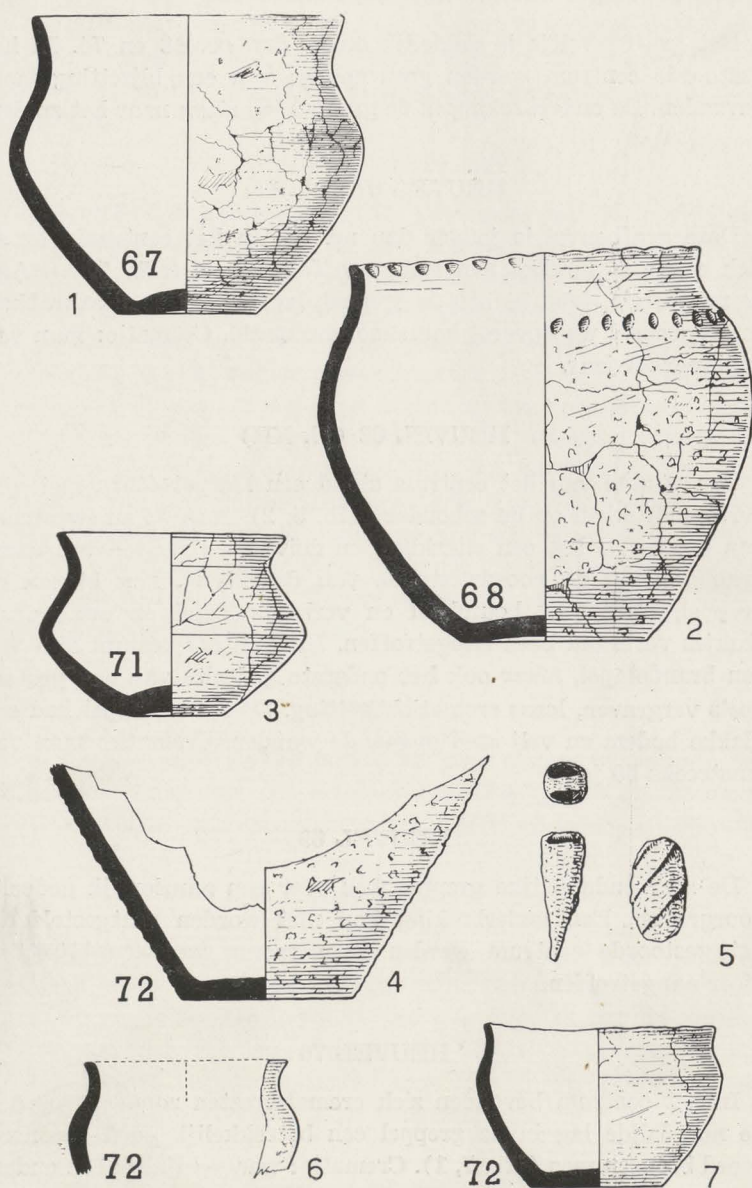
Dit grafheuveltje is ouder dan nr. 71. In het gestoorde centrum werden geen resten meer van een bijzetting aangetroffen. In de greppel kwam zeer veel houtskool voor.

HEUVEL 64

De greppel van deze grafheuvel tekende zich zó onduidelijk af, dat de juiste plaats van de onderbreking niet met zekerheid kon worden vastgesteld. In het gestoorde centrum werden slechts enkele stukjes verbrand been en enkele scherven van een gladwandige urn aangetroffen. Crematie: waarschijnlijk van een kind.

HEUVEL 65 (Pl. XI)

Iets ten zuiden van het centrum bevond zich een Harpstedturn (afb. 4, 5). Aan de westzijde, langs de binnenrand van de greppel, werd een stukje van een bronzen armband gevonden (afb. 4, 6). In het zuidelijk gedeelte van de greppel lag een silexsteenstuk. Crematie: waarschijnlijk een volwassen man.

Afb. 5. — S.: urnen $\frac{1}{4}$; bronzen hangertjes 1/1.

HEUVEL 66

Het grafheuveltje is duidelijk ouder dan ns. 48 en 74. In het gestoorde centrum werden geen sporen van een bijzetting meer gevonden. De onderbreking in de greppel lag sterk naar het zuiden.

HEUVEL 67 (Pl. XI)

Deze grafheuvel is jonger dan nr. 54. In het centrum bevond zich een gladwandige urn met gewelfde bodem (afb. 5, 1). Aan de noordzijde, juist binnen de greppel, lag een fraaie silexkrabber. In de greppel was overal houtskool verspreid. Crematie: man van ongeveer 25 jaar.

HEUVEL 68 (Pl. XII)

Ten westen van het centrum stond een Harpstedturn met vingertopindrukken op de schouder (afb. 5, 2). Aan de zuidwestkant van de heuvel lag een silexkling en zuiver ten westen een silexkrabber. Aan de noordwestzijde van de heuvel, nog binnen de greppel, werd veel houtskool en verbrand zand en ook enkele stukjes verbrand been aangetroffen. Dit kan het restant zijn van een brandstapel, maar ook het onderste gedeelte van een groten-deels vergraven, losse crematiebijzetting. De kringgreppel had een vlakke bodem en vrij steil opgaande wanden. Crematie: man van omstreeks 50 jaar.

HEUVEL 69

De zeer onduidelijke greppel was over een aanzienlijk gedeelte doorgraven. Een onderbreking kon niet worden vastgesteld. In het gestoorde centrum werden geen sporen van een bijzetting meer aangetroffen.

HEUVEL 70

In het centrum bevonden zich crematieresten zonder urn. Aan de noordzijde lag in de greppel een betrekkelijk goed geconserveerd bronzen mes (afb. 7, 1). Crematie: waarschijnlijk een oudere vrouw.

HEUVEL 71 (Pl. XIII)

Dit grafheuveltje is jonger dan ns. 63 en 72. In het gestoorde centrum (a) lagen nog enige scherven van een Harpstedturn. Een gebroken, gladwandig urntje (afb. 5, 3) lag aan de westzijde in

de greppel (b). Ten noorden van de centrale bijzetting bevond zich een paalkuil met houtskool (c). Ook in de greppel kwam overal veel houtskool voor. Langs de toegang in de greppel had ten minste één paaltje gestaan. Aan de andere kant was dit niet waar te nemen.

HEUVEL 72 (Pl. XIV)

Deze heuvel is ouder dan nr. 71. De ingang was met paalsporen in de greppel gemarkeerd. In het centrum (e) bevond zich een Harpstedturn (afb. 5, 4) met crematieresten, waartussen enige bronzen hangertjes, die grotendeels gesmolten waren (afb. 5,5). Langs de zuidelijke binnenwand van de greppel (d) stond een gladwandig urntje zonder crematieresten (afb. 5, 7). Ten noordwesten van de urn zat een losse bijzetting van crematieresten zonder urn (i). Enige verspreide silexklingen dienen eveneens vermeld. In het noordwestelijk gedeelte van de greppel (f) lagen scherven van een gladwandige urn (afb. 5, 6). In een kuiltje aan de noordoostzijde, precies buiten de greppel, werd veel houtskool en verbrand zand aangetroffen. Crematie : in het centrale graf (e), een vrouw niet ouder dan 25 jaar; in graf i, een volwassen vrouw, wellicht van omstreeks 25 jaar.

HEUVEL 73

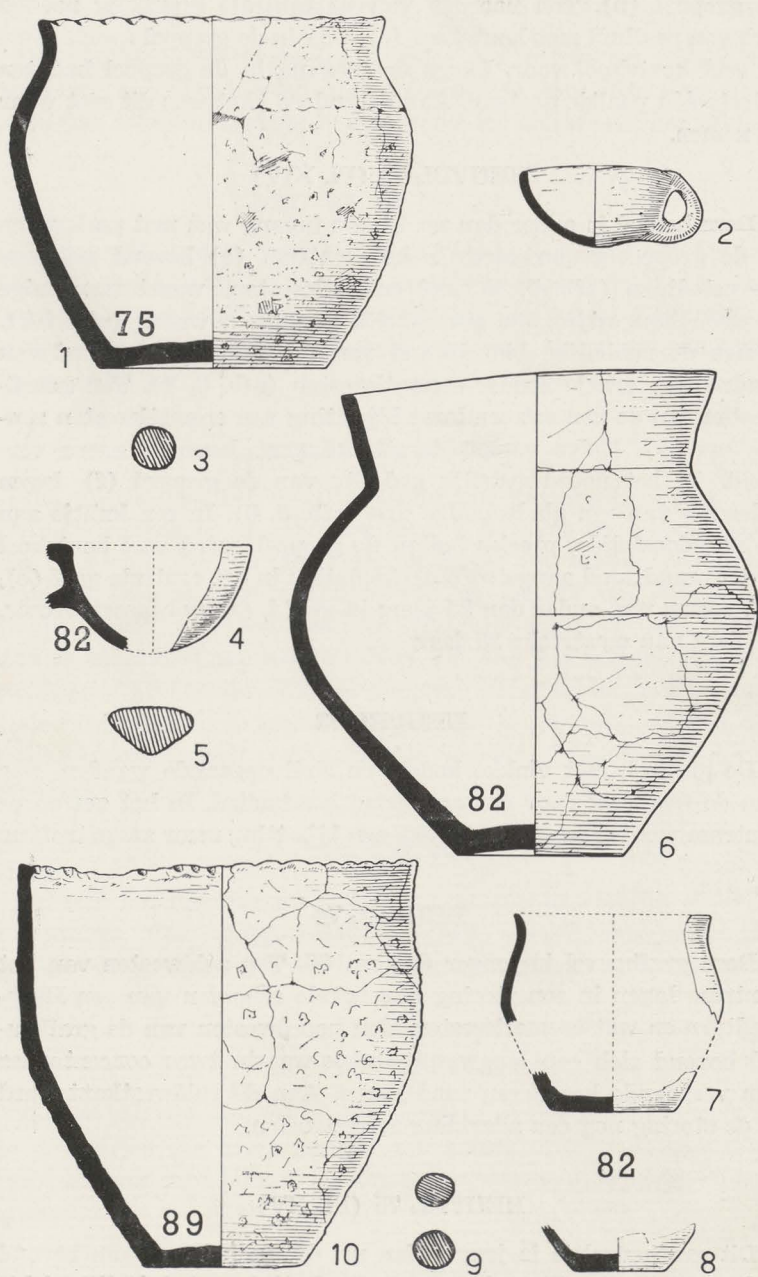
De greppel, met vlakke bodem en steil opgaande wanden, was aan de westkant door een erosiegeul beschadigd. In het gestoorde centrum werden geen sporen van een bijzetting meer aangetroffen.

HEUVEL 74

Deze grafheuvel is jonger dan nr. 66. Ten zuidwesten van het centrum lagen in een storting nog enkele scherven van een Harpstedturn en wat crematieresten. Ten noordwesten van de grafheuvel bevond zich een langwerpige vlek waarin twee concentraties van verbrande beenderen zonder urn. Aan de zuidwestkant werd in de storting nog een silexkling aangetroffen.

HEUVEL 75 (Pl. XV)

Dit grafheuveltje is jonger dan nr. 62. In het centrum bevond zich een volledige Harpstedturn (afb. 6, 1) in een duidelijk zichtbaar kuiltje. De urn is van een gedrongen type en heeft een licht gewelfde bodem. De greppel had een vlakke bodem en steil opgaande wanden. Crematie: vrouw jonger dan 20 jaar.

Afb. 6. — S. : urnen $\frac{1}{4}$; doorsneden van bronzen armbanden 1/1.

HEUVEL 76

De kringgreppel van deze heuvel was onduidelijk en aan de westzijde grotendeels door de erosie weggehaald. In het gestoorde centrum lagen nog enige scherven van een gladwandige urn.

HEUVEL 77 (Pl. XVI)

In het centrum zat een Harpstedturn met vingertopindrukken op de schouder (kon niet gerestaureerd worden). Tussen de crematieresten bevonden zich verschillende stukjes gesmolten brons. Ten noorden hiervan werd een waarschijnlijk oudere bijzetting van crematieresten zonder urn aangetroffen (aangeduid op het plan onder nr. 88). Wel zat in dit graf een klein geoord bijpotje (afb. 6, 2). Crematieresten: in graf 77: kind in de puberteit; in graf 88: een zeer jong kind.

HEUVEL 78

In het centrum bevond zich nog de bodem en een gedeelte van de wand van een Harpstedturn met crematieresten. De greppel had een vlakke bodem en steil opgaande wanden. Hierin lag een fragment van een bronzen armband (afb. 6, 3). Crematie: man van ongeveer 40 jaar.

HEUVEL 79

De onderbreking van de overigens duidelijk waarneembare greppel moest juist op de plaats hebben gelegen waar urnzoekers het grondvlak hadden doorgraven. In het eveneens gestoorde centrum lagen nog enkele scherven van een gladwandige urn en wat crematieresten.

HEUVEL 80 (Pl. XVII)

Deze grafheuvel is ouder dan nr 81. In het doorgraven centrum lagen nog enkele stukjes verbrand been. Aan de noordwestkant was een ronde vlek met crematieresten door de greppel gedeeltelijk doorsneden. Aan de noordzijde bevatte de greppel stukjes ijzer en lavasteen; op verschillende plaatsen ook veel houtskool. Crematie: in het centrum, niet te bepalen; langsheen de greppel, een volwassen man.

HEUVEL 81 (Pl. XVIII)

De greppel rond deze heuvel, die jonger is dan ns. 80 en 82, tekende zich zeer duidelijk af. Hij had een vlakke bodem en steil opgaande wanden. In het gestoorde centrum werden nog wat crematieresten aangetroffen. In het westelijk gedeelte van de greppel lagen fragmenten van een schaal met knobbeloor. Langs de toegang van de greppel was in doorsnede vaag het spoor van palen te zien.

HEUVEL 82 (Pl. XIX)

Deze grafheuvel is ouder dan nr. 81. In het gestoorde centrum (a) werden nog Harpstedtscherven aangetroffen, evenals scherven van de zogenaamde Kalenderbergversiering voorzien, samen met crematieresten waartussen een stukje brons van een in doorsnede driehoekige armband (afb. 6, 5). Meer westelijk in de heuvel stond, in een kuiltje (b), een gladwandige urn (afb. 6, 6), die veel houtskool, crematieresten en een scherf met Kalenderbergversiering bevatte. Aan de binnenkant van de greppel, ter hoogte van de oostelijk gelegen onderbreking, was een paalgat met veel houtskool. In het noordwestelijk deel van de greppel lagen fragmenten van een bruin, gladwandig kommetje met afgebroken oor (afb. 6, 4), ook nog scherven van een grijs potje (afb. 6, 7) en een bodemstuk van een bruin potje (afb. 6, 8). Crematie: in graf a, niet te bepalen; in graf b, kind in de puberteit.

HEUVEL 83

In het gestoorde centrum werden nog enkele scherfjes van een gladwandige urn aangetroffen.

Nr. 84 (Pl. XIX)

Crematieresten zonder urn waren geheel omgeven door ruwe, stukgeslagen keien met een grootste afmeting van ongeveer 10 cm. Crematie: man van ongeveer 50 jaar.

HEUVEL 85

De greppel rond heuvel 85 was aan de zuidwestzijde door een erosiegeul gestoord. De onderbreking was noordoostelijk gericht. In het centrum, in een duidelijk uitgegraven kuiltje, lagen nog enkele scherven van een gladwandige urn, wat crematieresten en een fragment van een bronzen armband (afb. 6, 9).

HEUVEL 86

Alleen het zuidelijk gedeelte van de greppel was nog bewaard. De rest was met de erosie weggespoeld.

Nr. 87

Onder dit nummer werd de losse vondst van een silex en een stukje bronzen armband opgetekend (afb. 6, 9 boven).

Nr. 88

De beschrijving van dit graf is opgenomen bij heuvel 77.

HEUVEL 89 (Pl. XX)

De greppel oversneed ten westen een deel van de ringsloot van heuvel 91. In het centrum stond een Harpstedturn (afb. 6, 10). Naast de urn, maar in het kuiltje waarin deze was geplaatst, lag een verkoolde hazelnoot en een silexklingkrabber. Vlak ten oosten van de urn was een storing, waarin veel crematieresten. In het zuidwestelijk gedeelte van de greppel lagen crematieresten tussen een groot aantal stuggeslagen keien. Crematie: in de urne, een vrouw van 20-30 jaar; in de greppel, een vrouw, zeker jonger dan 40 jaar; in de storing, ten oosten van de urne, een man van ten minste 40 jaar.

Nr. 90

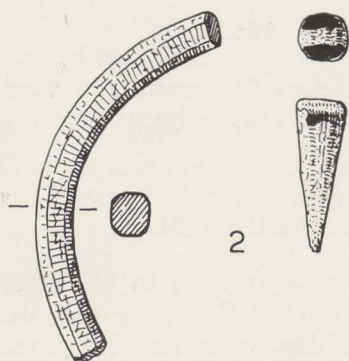
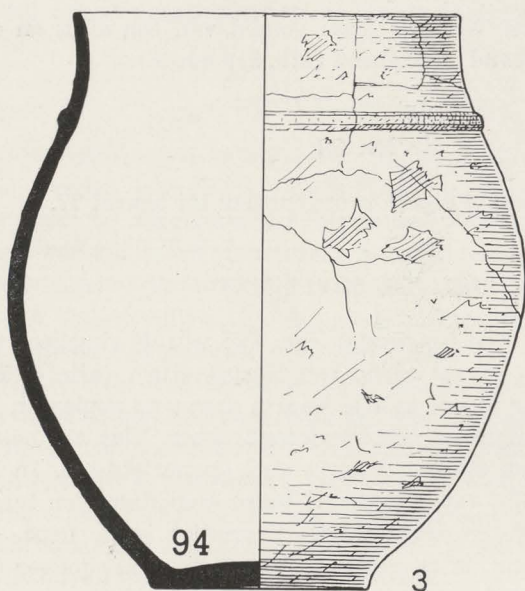
Ten zuiden van grafheuvel 91 waren zeer vage bodemsporen waarneembaar, die echter te onduidelijk waren om te worden ingetekend.

HEUVEL 91

Deze heuvel is jonger dan nr. 89. In het gestoorde centrum werden geen resten van een bijzetting meer aangetroffen. De greppel was aan de oostzijde doorbroken door een jongere, grote kuil, waarin een schaalfragment met knobbeloor werd aangetroffen.

Nr. 92

In een storing werden enkele Harpstedtscherven aangetroffen.

Afb. 7. — S. : 1 = $\frac{2}{3}$; 2 = $\frac{1}{1}$; 3-5 = $\frac{1}{4}$.

HEUVEL 93

In het gestoord centrum lagen nog crematieresten, een groot stuk van een bronzen armband, enige kegelvormige bronzen hangertjes en een stuk van een bronzen haakje (afb. 7, 2).

Nr. 94 (Pl. XVI)

In een kuiltje stond een urn met stafband (afb. 7, 3), gevuld met verbrande beenderen. Crematie: vrouw van ongeveer 30 jaar.

HEUVEL 95 (Pl. XXI)

In het gestoord centrum werden geen sporen van een bijzetting meer aangetroffen. In het zuidelijk gedeelte van de greppel lag een bewerkte silex. Het westelijk deel van de heuvel was weggespoeld.

HEUVEL 96

Alleen het zuidoostelijk deel van de greppel, met de plaats van de onderbreking, was nog bewaard; de rest was door de erosie weggehaald.

Nr. 97 (Pl. XXII)

Onder de crematieresten, die in een kleine kuil werden aangetroffen, bevond zich ook een volledige wandscherf van een kommetje (afb. 7, 4). Crematie: man van ongeveer 20 jaar.

Nr. 98

Enkele urnscherven werden hier ingetekend.

BESLUIT

De opgravingen van 1960 hebben de grondsporen van een aanzienlijk aantal nieuwe grafheuvels aan het licht gebracht. Deze sloten regelmatig aan bij de reeds in 1959 vrijgelegde tumuli (afb. 1). Zowel ten zuiden als ten westen werd een grens bereikt, die overeenstemt met het iets lager gelegen gebied, waar het ven lag. Toch zet het grafveld zich meer westwaarts, over de Prinse-loop, nog verder voort.

Op het verzamelplan tekenen zich onder de nagenoeg honderd gelocaliseerde greppels twee groepen af, waarvan de elementen onderling nauwer bij elkaar horen. Een eerste langgerekte groep ligt in het zuiden langs de rand van het ven; hij is aan de noordkant nagenoeg rechtlijnig begrensd. De tweede groep bestaat uit een opvallend aantal kleine, dicht opeengepakte heuveltjes waarbij één grotere behoort, nr. 38. Men heeft de indruk dat de bijzettingen van oost naar west elkaar hebben opgevolgd en dat de meest westelijke derhalve de jongste zijn.

Of deze ontwikkeling zich ook in de ceramiek aftekent zal pas blijken naarmate de opgravingen in het oostelijk deel van het grafveld vorderen. De aangetroffen urnen behoren weerom hoofdzakelijk tot twee hoofdvormen: het Harpstedttype en het gladwandig, biconische Neerpelttype. Meermaals werden tussen de crematieresten fragmenten van bronzen sieraden aangetroffen; het zijn vnl. stukjes van armbanden, maar ook tot driemaal toe duidelijk herkenbare kegelvormige hangertjes van halssnoeren en eenmaal zelfs een spiraaldraad. Waar men sieraden traditioneel tot vrouwengraven rekent, stemt dit toch niet altijd overeen — zie b.v. heuvel 55 — met de aanwijzingen die het anthropologisch onderzoek over het geslacht van de overledenen in min of meerdere mate van zekerheid verstrekt (bijlage I). Ook hier kunnen de volledige resultaten voor gans het grafveld wellicht nadere uitkomst brengen.

Over de structuur van de heuvels en het begrafenisritueel zijn geen nieuwe gegevens voorhanden; de vaststellingen van het vorige jaar werden in grote mate bevestigd. Alleen dient aangestipt dat de Harpstedturne uit heuvel 56 de beenderen bevatte van twee

personen, een man en een vrouw; het anthropologisch onderzoek is hieromtrent formeel.

Tenslotte moet ook nog gewezen op enkele bijzettingen, die blijkbaar geen verband houden met de geïdentificeerde kringgreppels. Los van elke ringsloot bevonden zich de graven 38 (gladwandige urnscherven in een kuiltje met houtskool maar geen crematieresten), 58 (gladwandige urn met crematieresten), 60 (gladwandige urn met crematieresten), crematieresten zonder urn, doorsneden door de greppel nr. 80, verder nr. 84 (crematieresten omgeven door stenen), 94 (urn met crematieresten) en 97 (crematieresten zonder urn). Elders nog werden twee bijzettingen binnen eenzelfde kringgreppel vastgesteld. Een ervan lag centraal en houdt kennelijk verband met het opwerpen van de heuvel. De tweede echter was excentrisch gelegen, zoals in de heuvels 72 (crematie zonder urn), 77 (crematie zonder urn, aangegeven onder een eigen nummer 88) en 82 (urne met crematie). Sommige van die bijzettingen zijn zeker ouder dan de grafheuvels. Dit is het geval voor de crematieresten die door de greppel van heuvel 80 waren doorsneden, evenals voor de excentrisch gelegen grafurne uit heuvel 82 en de afzonderlijk aangetroffen en met crematieresten gevulde urne 94, die beide tot een ouder type gerekend worden. Vermoedelijk hebben we hier te doen met een groep vlakke graven, die uit een vroegere fase van het grafveld dateren. Wellicht zijn nog andere soortgelijke bijzettingen bij het aanleggen van de heuvels vernield, getuige de met kerfsnee versierde scherven (afb. 2, 3), die in een kuiltje lagen, dat door de greppel van heuvel 38 was doorsneden.

Toch kunnen niet zonder meer alle bijzettingen, die niet bij een grafheuvel behoorden, als ouder aangezien worden. Het kwam ook voor, zoals bij de tumulus 89, dat crematieresten in een reeds gevulde greppel waren geplaatst en derhalve zeker jonger zijn dan de heuvel in kwestie.

Op al deze punten, als daar zijn relatieve chronologie van tumuli en vlakke graven, bijzondere aspecten van het grafritueel, uitgewerkte typologie van het vaatwerk, enz., zal nader ingegaan worden in de slotbeschouwingen over het volledig onderzochte grafveld, waarvan het beeld zich elk jaar iets duidelijker aftekent.

Bijlage I

ONDERZOEK VAN DE CREMATIERESTEN UIT HET URNENVELD

«DE ROOSEN» TE NEERPELT IN 1960

Dr. med. P. Janssens

HEUVEL 30 — 100 g verbrande beenderen waarvan het grootste fragment 51 mm meet. Er zijn vnl. delen van de wervels met een bestaande groeischijf. Ze komt gedeeltelijk ook voor bij een stuk van het caput femoris. Schedelfragmenten ontbreken bijna geheel, op een fragment van het rotsbeen na. Het geldt hier de resten van een individu van 15 jaar. Lijk onder de brandstapel (1).

HEUVEL 32. — Enkele minuscule fragmenten met wat ronde kalkblokjes. Zij geven ons geen aanuiding over geslacht of ouderdom.

HEUVEL 36 — 70 g sterk gecalcineerde beenderen waarvan het grootste fragment 75 mm meet. Het zijn hoofdzakelijk delen van de diaphysen van de lange beenderen. Daarnaast een enkel stukje plat schedelbeen met een bijna volledig gesloten sutuur, zeer licht van bouw. Waarschijnlijk geldt het een vrouw van ongeveer 35 jaar. Lijk op de brandstapel.

HEUVEL 38 — Uit de storing in het midden: drie minuscule fragmenten waarvan één bronsverkleuring vertoont.

— Uit de storing in het noordelijk gedeelte: vijf fragmenten.

Beide vondsten geven geen nadere bijzonderheden omtrent leeftijd of geslacht.

HEUVEL 42 — 140 g gecalcineerde beenderen waarvan het grootste 35 mm meet. Het zijn vnl. fragmenten van diaphysen. Er komt ook een stukje voor, dat wel gecalcineerd hertshoorn zou kunnen zijn. Nadere gegevens betreffende leeftijd of geslacht zijn niet mogelijk.

(1) De vermelding «lijk op of onder de brandstapel» is gebaseerd op de gegevens, uiteengezet in een studie van C. WELLS, «A study of cremation», in «Antiquity», vol. XXXIV, 1960, blz. 29-37. Wij hebben het nuttig geoordeeld de criteria, door de auteur aangelegd, toe te passen op de crematieresten van Neerpelt, zonder ons daarom over de grond van de kwestie te willen uitspreken.

HEUVEL 52 — 30 g verbrande beenderen waarvan het grootste 39 mm meet. Daaronder enkele stukjes van zeer dun schedelbeen met open naden en een zeer dun en klein stuk van een femurdiaphyse. Resten van een jong kind. Lijk op de brandstapel.

HEUVEL 53 — De totale hoeveelheid beenderen weegt 635 g; het grootste fragment meet 70 mm. Forsig gebouwde delen van het schedeldak zijn voorhanden. Een fragment ervan behoort tot het linker pariëtaalbeen en bevat het λ . Het vertoont een sagittale suture die bijna volledig verbeend is. Van de wervelkolom zijn vnl. wervellichamen en de eerste sacrale wervel bewaard. Het wervellichaam van een halswervel vertoont enkele discrete osteophyten, een andere een grote « papegaaibek ». Van de linker scapula is de gewrichtspan te herkennen; de grootste dwarse diameter bedraagt 21 mm. Daarnaast ook een gedeelte van een radiuskopje. Tenslotte een gedeelte van een distale humerusdiaphyse en een femurkop zonder sporen van vervoegingskraakbeen. Waarschijnlijk geldt het hier een vrouw van 40 jaar. Lijk onder de brandstapel.

HEUVEL 55 — Het totaal gewicht van de beenderresten bedraagt 175 g; het grootste fragment meet 55 mm. Meestal zijn het delen van diaphysen en schedelbeenderen. De platte schedelbeenderen zijn dik en de suturen vergroeid langs de tabula interna. Verder zijn er ook nog een linker condylus occipitalis, een gedeelte van de maxilla met enkele volledig openstaande alveolen en enkele fragmenten van de wervels. Waarschijnlijk betreft het de resten van een man van 30 jaar. Lijk op de brandstapel.

HEUVEL 56 — Bij het onderzoek van deze beenderresten, met een totaal gewicht van 640 g en waarvan het grootste fragment 87 mm meet, vielen volgende punten bijzonder op :

- 1° vooral de wervellichamen en delen van het bekken zijn goed bewaard gebleven;
- 2° de intense verbranding en vermorzeling van de lange beenderen;
- 3° de aanwezigheid van twee individuen, waarop wijzen : a) drie rotsbeenderen; b) het verschil in patina van de crematieresten.

I — Beenderen behorend bij het rotsbeen met de lichte kleur. Vergelijken met de rotsbeenderen van het ander individu, is dit iets fijner van bouw. Een rechter condylus occipitalis vertoont duidelijke bronsverkleuring (halssnoer?). De bovenrand van de oogkas van het linker voorhoofdsbeen is bijzonder fijn van bouw. Een belangrijk stuk is een gedeelte van het rechter pariëtale ter hoogte van het bregma : de suture vertoont over gans de lengte geen spoor van vergroeiing. Van hetzelfde been is nog een gedeelte met de margo squamalis voorhanden. Van het aangezicht is een gedeelte bewaard van het verhemelte met de alveolen van de incisiven. Onder de wervels is een groot gedeelte van de episstropheus te herkennen; de dens is totaal vergroeid. Daarnaast

zijn er wervellichamen van hals- en borstwervels, zonder sporen van arthrose. De wervellichamen zelf vertonen geen vervoegingskraakbeen meer. Verder komen delen van wervellichamen van borst- en ledenwervels voor en een volledig doornuitsteeksel van een ruggewervel. Van de lange beenderen zijn delen van de diaphysen aanwezig. Een deel van de ulna vertoont bronsverkleuring (armband?). Ten slotte zijn er ook nog enkele fragmenten van de darmbeenderen. Wij zijn er van overtuigd dat het hier gaat om de resten van een vrouw van ongeveer 25 jaar.

II — De beide andere rotsbeenderen zijn donkerbruin van kleur. Ze zijn zwaar en plomp van bouw. Hierbij behoren delen van platte schedelbeenderen met een suture die reeds vergroeingsverschijnselen vertoont ter hoogte van de tabula interna. De wervellichamen zijn afkomstig van hals-, borst- en lendenwervels. De randen ervan vertonen zeer discrete arthrotische verschijnselen. Van het bekken is een gedeelte bewaard van de gewrichtspan links; de grootste cranio-caudale doormeter bedraagt 49 mm. Ook van de gewrichtspan van de linker scapula kon de dwarse diameter bepaald worden, nl. 28 mm. Verder zijn er nog een femurkop zonder sporen van een vervoegingskraakbeen en de wortel van een molaar. Geen van deze beenderen vertoont een spoor van bronsverkleuring. Het gaat hier om de resten van een man van ongeveer 40 jaar. Beide lijken onder de brandstapel.

HEUVEL 58 — De totale hoeveelheid beenderen bedraagt 650 g; het grootste fragment meet 70 mm. Van de schedel zijn fragmenten voorhanden van de platte schedelbeenderen met suturen zonder spoor van vergroeiing; verder delen van het occipitale en het pariëtale met de sutura squamalis en een deel van het linker temporale met het kaakgewricht en een open sutura sphenosquamalis. Het been is tamelijk dik. Van de wervellichamen zijn delen van de halswervels bewaard. Er zijn geen sporen van arthrose. De dens epistrophei is volledig vergroeid. De distale epiphyse van de rechter radius is aanwezig. Hierbij werd geen groeischijf opgemerkt. Ook niet bij de gewrichtskoppen. Van een bijna volledige gewrichtspan van een linker scapula bedraagt de grootste lengte ongeveer 36 mm, de grootste breedte 26 mm en de diepte 4 mm. Aan deze getallen mag maar een relatief belang gehecht worden wegens de vervorming door het vuur. Daar de lengte bij de Europese vrouw gemiddeld 33,6 mm bedraagt en 39,2 mm bij de man, moet het verbrand beenderstuk, dat 36 mm meet, aan een mannelijk individu behoord hebben. De ouderdom mag geschat worden op 25 jaar. Lijk onder de brandstapel.

HEUVEL 60 — De totale hoeveelheid beenderen bedraagt 160 g; het grootste stuk meet 57 mm. Hierbij valt vnl. een deel van een zwaar achterhoofdsbeen op met een uitgesproken knotvorming. De suturen zijn open met enkele aanduidingen van beginnende synostose. Een deel van een wervellichaam vertoont een zeer discrete arthrose. Verder zijn er nog fragmenten van lange beenderen en een gewrichtskop zonder groeischijf. Het betreft hier zeker een stevige man van ongeveer 40 jaar. Lijk onder de brandstapel.

HEUVEL 62 — 50 g kleine fragmenten van zeer dunne diaphysen en een enkel dun, plat schedelfragment met volledig open sutuur. Het geldt hier resten van een kind. Lijk op de brandstapel.

HEUVEL 64 — Enkele minuscule stukjes plat schedelbeen, waarschijnlijk afkomstig van een kind.

HEUVEL 65 — De totale hoeveelheid beenderen bedraagt 170 g; het grootste fragment meet 72 mm. De sterk vervormde crematieresten bestaan vnl. uit diaphysen, zwaar van bouw, uit een deel van een metacarpus met een vergroeide epiphyse en uit stukjes schedelbeen zonder sutuur. Waarschijnlijk geldt het hier een volwassen man. Lijk op de brandstapel.

HEUVEL 67 — Een totale hoeveelheid beenderen met een gewicht van 300 g en waarvan het grootste fragment 47 mm meet. Het zijn bijna uitsluitend deeltjes van diaphysen. Slechts enkele minieme schedelfragmenten zijn voorhanden, waaronder een deel van de rechter bovenoogkasrand met de cellen van de sinus. De rand van de oogkas is zeer stomp hetgeen het mannelijk geslacht aanduidt. Zo de fragmenten toch resten van een sutuur vertonen, dan bestaat er nooit een spoor van vergroeiing. Het geldt hier een volwassen man van ongeveer 25 jaar. Lijk op de brandstapel.

HEUVEL 68 — In totaal slechts 35 g beenderen, zijnde 46 fragmenten, waarvan het grootste 56 mm meet. Hieronder komen een stuk rotsbeen voor en vnl. platte schedelbeenfragmenten, tamelijk dun, doch met vergroeide naden. Verder nog een deel van de linker bovenste oogkasrand, die zeer stomp is. Wij menen dat het hier om een man van hoge leeftijd gaat (50 jaar). Lijk vermoedelijk op de brandstapel.

HEUVEL 70 — De totale hoeveelheid beenderen weegt 90 g; het grootste fragment meet 42 mm. Naast een deel van de humeruskop en een deel van het rotsbeen zijn er dunne, platte schedelbeenfragmenten, een wortel van een incisie en een vergroeide dens epistrophei. Waarschijnlijk geldt het hier een vrouw, adult of zelfs oud. Lijk vermoedelijk op de brandstapel.

HEUVEL 72 — De urn van de centrale bijzetting bevatte 230 g beenderen, waarvan het grootste 74 mm meet. Het zijn vnl. delen van diaphysen en wervelbogen, doch geen lichamen. De platte schedelbeenderen zijn zeer dun en de naden zeer ingetand en volledig open. Komen ook nog voor: een deel van een rechter scapula, een vergroeid radiuskopje, een rotsbeen en een metacarpus I. Waarschijnlijk gaat het hier om een vrouw van ten hoogste 25 jaar. Lijk op de brandstapel.

— De losse crematiebijzetting ten noord-westen van het centrum leverde 460 g beenderen. Het grootste fragment meet 86 mm en is de diaphyse van een zeer fijne radius. Verder zijn er nog een deel van een rechte knieschijf, een onderkaaksbeencondylus, een vergroeide humeruskop, twee verbrande tanden, enkele bovenkaakfragmenten, die samen een gedeelte van de tandboog vormen waarvan al de alveolen open zijn. Ook het linker rotsbeen is voorhanden. Van de pariëtaalbeenderen zijn de suturen open. Waarschijnlijk geldt het hier een volwassen vrouw, wellicht van omstreeks 25 jaar. Lijk onder de brandstapel.

HEUVEL 74 — In de gestoorde centrale bijzetting lagen nog een dertigtal minieme fragmenten, die geen nadere gegevens opleverden.

HEUVEL 75 — De totale hoeveelheid beenderen bedraagt 130 g; het grootste fragment meet 50 mm. Zijn aanwezig: een deel van een humeruskop met een groeischijf, vnl. delen van lange beenderen en een stuk van een plat schedelbeen; de naad ervan is volledig open. Waarschijnlijk geldt het hier een vrouw, iets jonger dan 20 jaar. Lijk op de brandstapel.

HEUVEL 77 — De hoeveelheid beenderen bedraagt 460 g; het grootste fragment meet 76 mm. Sommige stukjes vertonen bronsverkleuring. Fragmenten van spongieus been, zoals van enkele wervellichamen, en deeltjes van de diaphysen zijn sterk vermorzeld. De hoogte van een wervellichaam (borstwervel) bedraagt slechts 16 mm. Verder zijn aanwezig: een rotsbeen, dunne deeltjes van het pariëtaalbeen met open sutuur, een molaar en een premolaar zonder afslijting. Het geldt hier een kind in de puberteit. Lijk onder de brandstapel.

HEUVEL 78 — Onder de 220 g beenderen meet het grootste fragment 58 mm. Het zijn vnl. delen van zware, volledig vergroeide pariëitalia samen met een deel van het achterhoofdsbeen met sterk uitgesproken torus. Van de mandibula is er een gedeelte met de vier incisieven. Als overblijfselen van de wervels zijn er vnl. wervelbogen, maar praktisch niets van de lichamen. Ook van de lange beenderen is maar weinig bewaard. Het gaat hier om een man van ongeveer 40 jaar. Lijk wellicht op de brandstapel.

HEUVEL 79 — Slechts 30 g beenderen, waarvan het grootste fragment 38 mm meet, lagen nog in het gestoord centrum. Het zijn hoofdzakelijk delen van diaphysen, die ons geen nadere inlichtingen geven omtrent leeftijd of geslacht.

HEUVEL 80 — Een paar resten van lange beenderen uit het vergraven centrum verschaffen ons geen nadere inlichtingen.

— De totale hoeveelheid crematieresten langs de greppel bedraagt 180 g; het grootste fragment meet 61 mm. Het zijn vnl. delen van robuuste diaphysen; ook een drietal tandresten waaronder een sterk afgesleten molaar. Schedelelementen ontbreken. Waarschijnlijk betreft het hier een volwassen man. Lijk op de brandstapel.

HEUVEL 82 — De urn ten noord-westen van het gestoorde centrum bevatte 520 g beenderen, waarvan het grootste fragment 49 mm. meet. Zijn voorhanden: een rotsbeen, kleine fragmenten sponsachtig been, vnl. van wervels afkomstig, delen van zeer dunne diaphysen, die alle resten van groeischijven vertonen; ook nog twee tandwortels en delen van platte schedelbeenderen met openstaande naden. Het geldt hier een kind in de puberteit. Lijk onder de brandstapel.

HEUVEL 84 — Het totaal gewicht verbrande beenderen bedraagt 270 g; het grootste fragment meet 78 mm. Het zijn plumpe stukken en dikke schedelfragmenten. Een beenderstuk vertoont bronsverkleuring. Van de schedel zijn de beide rotsbeenderen bewaard. Een deel van de linker maxilla vertoont de open alveolen van de beide incisieven, van de canine en van beide premolaren met een stukje wortel van de 2° premolaar. Aan de rechter maxilla zijn de open alveolen van de helft van de 1° incisief tot de helft van de 2° premolaar te herkennen. Verder is er een deel van de jukboog met een gedeelte van de fossa articularis en de porus acusticus. Onder de platte schedelbeenderen komt een fragment voor met een vergroeiing ter hoogte van de sutura coronalis, herkenbaar door de aanwezigheid van de grote sulcus arteriarum. Tenslotte dient nog vermeld een deel van het temporale met een open sutuur van de margo occipitalis en een gedeelte van een plomp mastoïd. Voorzeker geldt het hier de resten van een man van ongeveer 50 jaar. Lijk op de brandstapel.

HEUVEL 85 — De beenderresten, met een totaal gewicht van 50 g en waarvan het grootste fragment 31 mm meet, laten ons niet toe nadere inlichtingen in te winnen betreffende geslacht of ouderdom.

GRAF 88 — 20 g beenderen waarvan het grootste stuk 51 mm. meet. Het zijn zeer dunne fragmenten van het schedeldak en delen van zeer dunne diaphysen. Het geldt hier een zeer jong kind.

HEUVEL 89 — In de urne 120 g beenderresten waarvan het grootste fragment 49 mm meet. Er is vooral dun been, afkomstig van de schedel, alsook een rotsbeen en een deel van een radiuskopje. De naden zijn weliswaar open, doch vertonen reeds vergroeiingen op de tabula interna. Het betreft hier waarschijnlijk een vrouw tussen 20 en 30 jaar. Lijk op de brandstapel.

— Uit de storting ten oosten van de urne: 70 g beenderfragmenten waaronder het grootste 49 mm meet. Vnl. enkele fragmenten robuust been, hoofdzakelijk afkomstig van diaphysen en platte schedelbeenderen. Onder deze laatste bevindt zich een fragment met een volledig gesloten sutuur. Wij menen dat het hier een man betreft van ten minste 40 jaar. Lijk op de brandstapel.

— Uit de greppel: 30 g beenderresten waarvan het grootste stuk 51 mm meet. Het zijn vooral delen van diaphysen met lichte bouw. Er is ook een deel van het frontaalbeen ter hoogte van het bregma; de sutuur is nog volledig open. Wij menen dat het hier een vrouw betreft, waarschijnlijk nog zeer jong, doch in geen geval 40 jaar.

HEUVEL 93 — In het gestoorde centrum lagen enkele beenderfragmenten, waaronder een tandwortel en een stukje schedel, die ons geen nadere gegevens opleveren betreffende geslacht of leeftijd.

HEUVEL 94 — Het totaal gewicht van deze beenderresten bedraagt 840 g. Het grootste fragment meet 101 mm en is een stuk rib van de rechtse hemithorax. Het viel ons op dat grote zorg besteed was aan het verzamelen van de crematieresten. Wij konden volgende elementen determineren :

— Van de schedel zijn veel fragmenten van de platte schedelbeenderen aanwezig. Er is een duidelijke vergroeiing zichtbaar ter hoogte van de tabula interna. Van het aangezicht is het onderste gedeelte van de rechteroogkas te vermelden. De mandibula is tamelijk goed bewaard: zo zijn beide condyli voorhanden, waarvan de linkse nog een deel van de ramus en de helft van de laatste molaar — een uitgekomen 3e molaar — met het canalis nervi vertoont. De rechterhelft bestond uit een stuk van het corpus mandibulae, gaande van de helft van de alveole van M/2 tot de helft van de alveole van de 1e incisief. De premolaren zijn uitgevallen en hun alveolen gesloten. Slechts één tandwortel is bewaard, evenals één rotsbeen.

— Van de wervelzuil ligt de epistropheus met een vergroeide dens voor; deze meet 16 mm. Verschillende wervellichamen, waaronder twee van de ledenwervelzuil, zijn in goede staat. Zij vertonen geen spoor van arthrose. Ook de bogen met dwarsuitsteeksels van de wervels zijn goed te herkennen.

— Van de bovenste gordel is de gewrichtspan van de linker scapula te vermelden. Als grootste dwarse diameter van de pan noteren wij 24 mm, terwijl de lengte ongeveer 30 mm moet bedragen hebben. Deze gegevens zijn van belang voor de determinatie van het geslacht. Volgende maten werden genomen op het wervellichaam van een vermoedelijk 3^e lendenwervel :

ventrale cranio-caudale doormeter : 25 mm;

dorsale cranio-caudale doormeter : 24 mm;

middenste cranio-caudale doormeter : 20 mm;

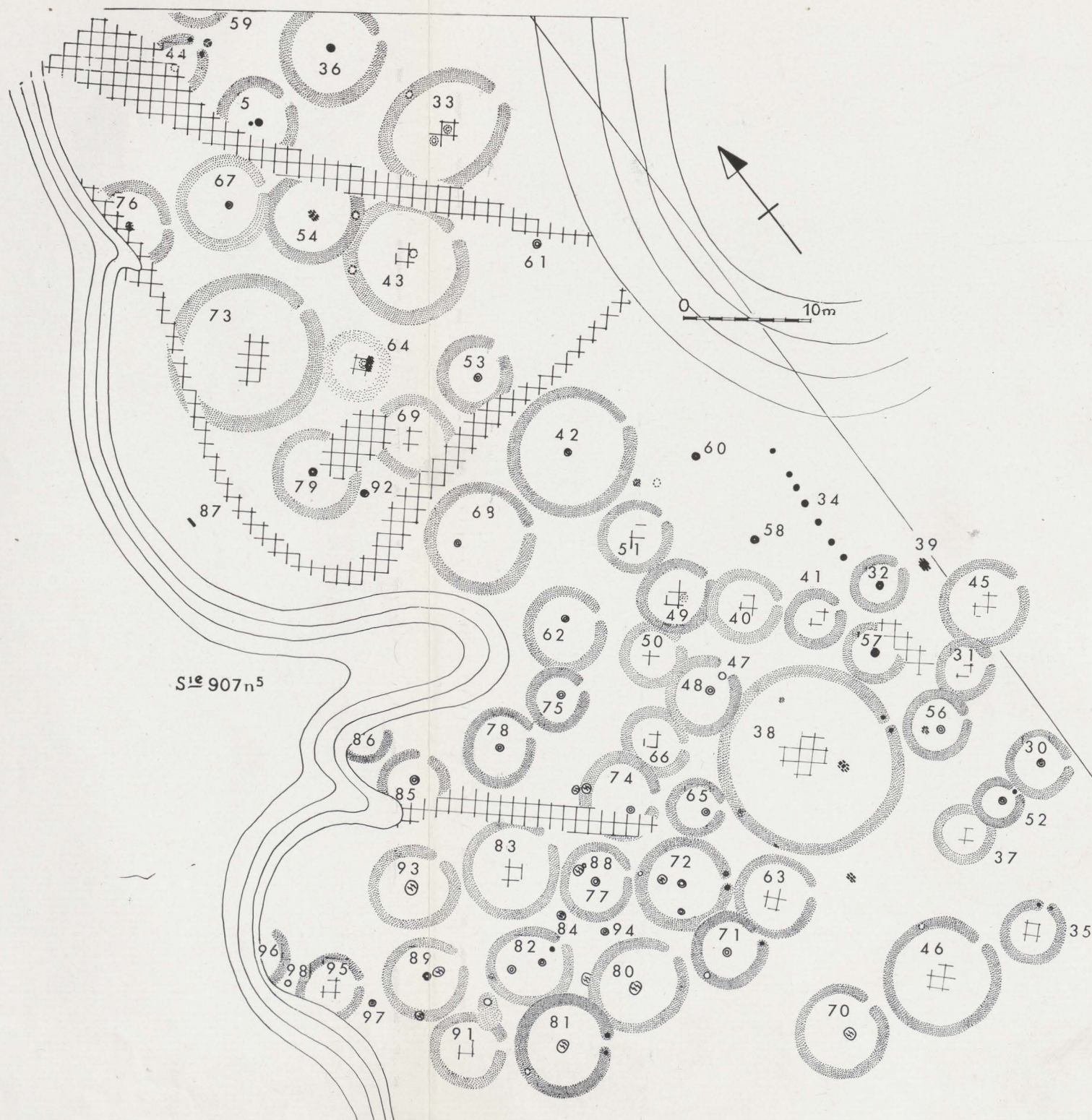
middenste ventro-dorsale doormeter : 29 mm.

Zijn verder nog aanwezig : van de humerus, een volledig vergroeide kop; van de hand, een volledig os multangulum minus, een deel van een naviculare, het grootste gedeelte van één metacarpaal en een drielal volledige nagelkootjes, samen met delen van vingerkootjes.

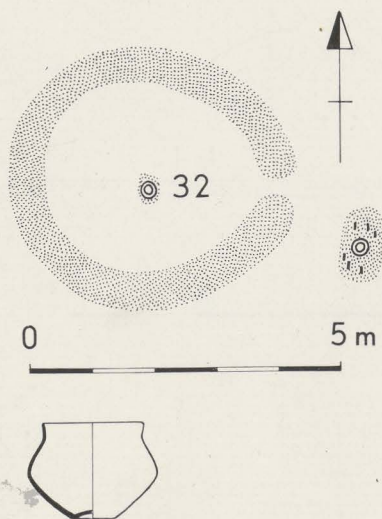
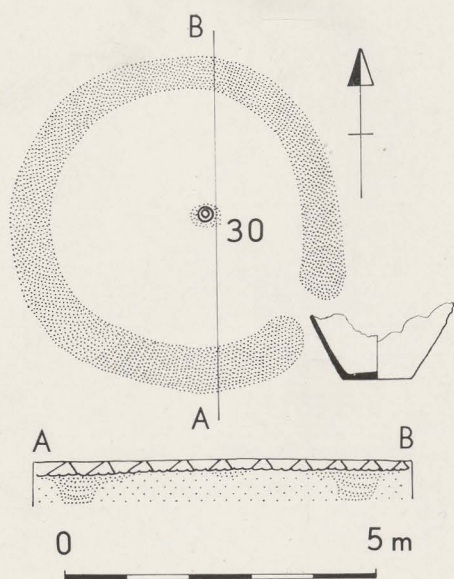
— Van het bekken dienen vermeld : een deel van een gewrichtspan en een fijn tubur ischii; verder een deel van een femur met een vergroeide kleine trochanter en tenslotte een deel van een trochlea tali.

Uit dit alles durven wij concluderen dat het hier de resten betreft van een vrouw van ongeveer 30 jaar. Lijk onder de brandstapel.

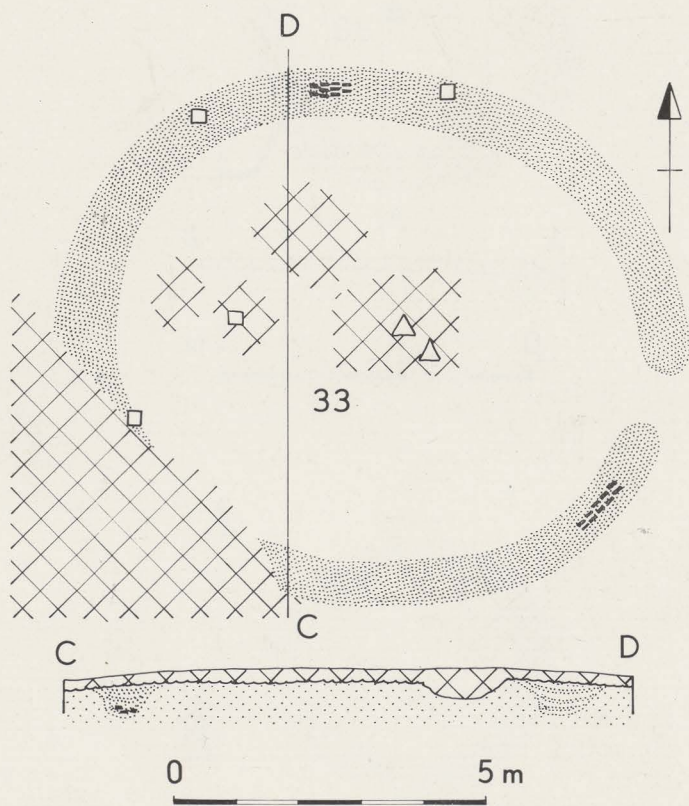
HEUVEL 97 — 100 g beenderresten waarvan het langste fragment 57 mm meet. Vnl. de schedelbeenderen konden gedetermineerd worden. Ze zijn dik met volledig open suturen. Van het linker temporale is een deel voorhanden dat de streek omvat rond het porion, samen met een gedeelte van het processus zygomaticus en de fossa mandibularis. Van het aangezicht is een gedeelte van het processus alveolaris maxillae met open alveolen te vermelden. Verder zijn te herkennen een stuk van een linker rib en zeer kleine fragmenten van de lange beenderen. We menen dat het hier een man betreft van ongeveer 20 jaar. Lijk op de brandstapel.

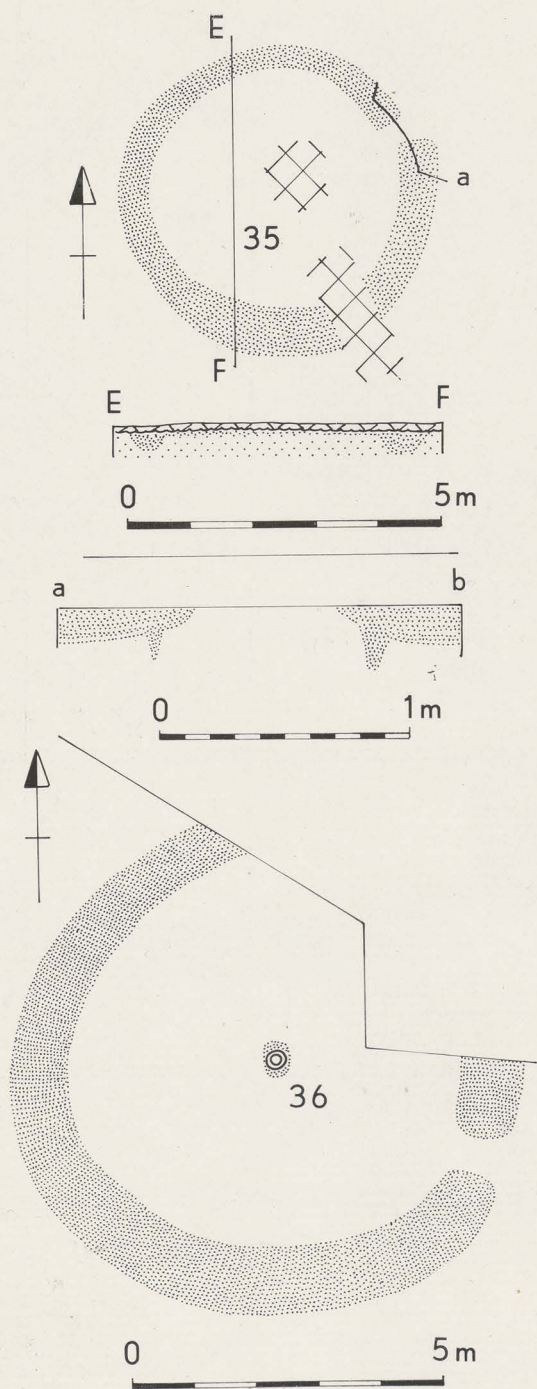
Pl. I.

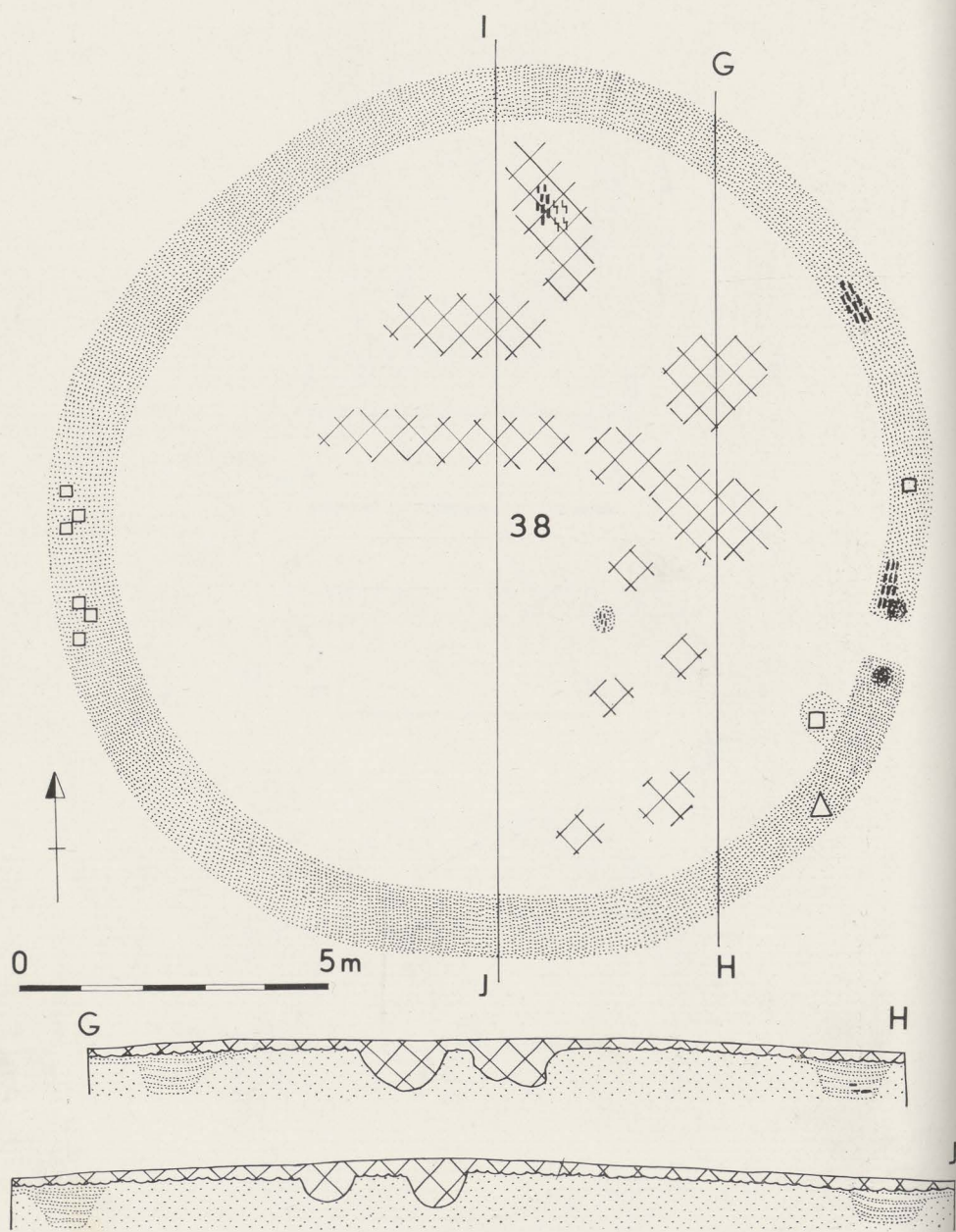
Pl. II.

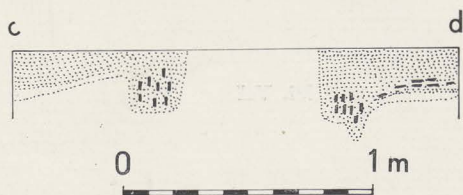
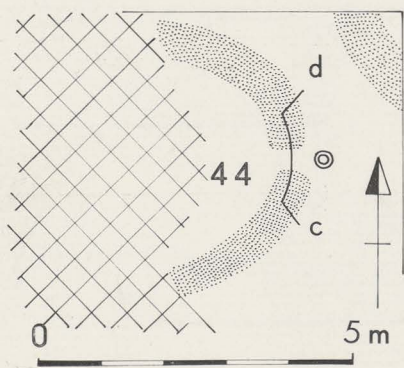
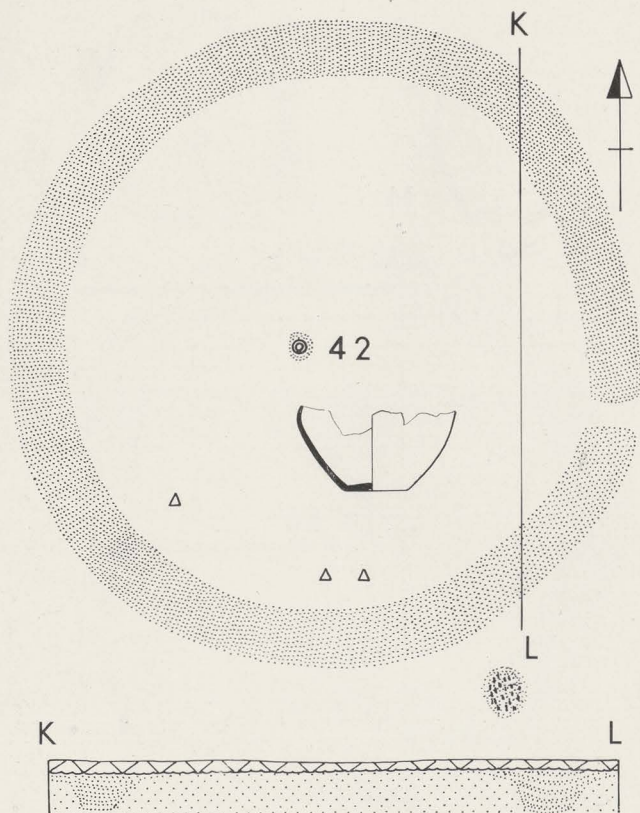
Pl. III.

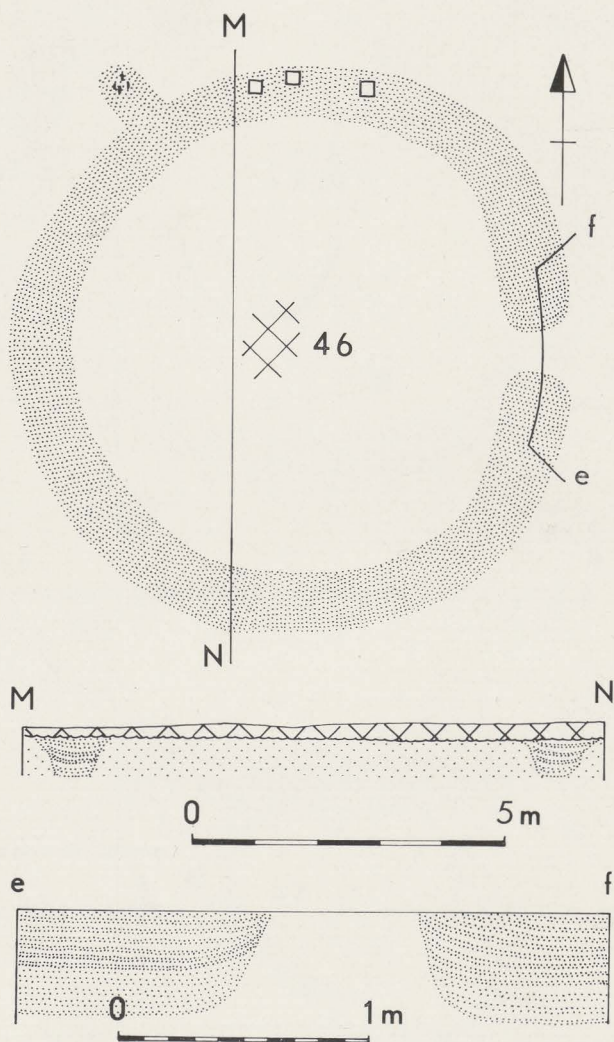

Pl. IV.

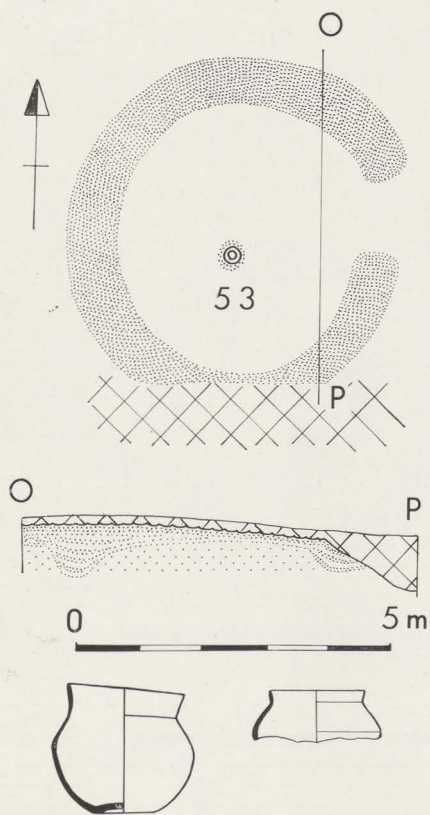
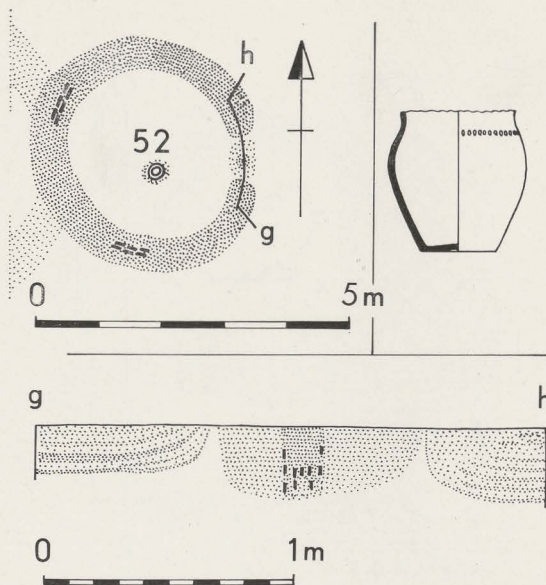

Pl. V.

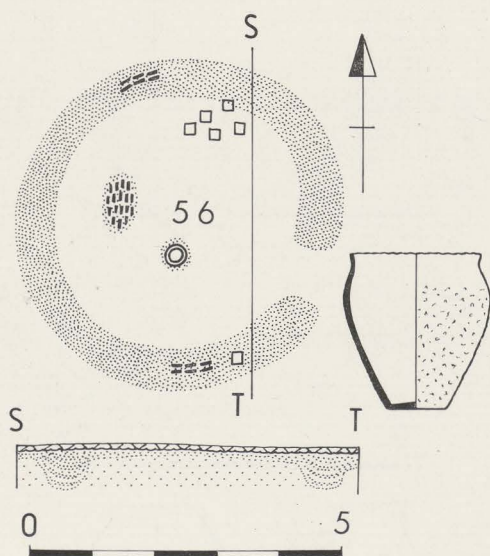
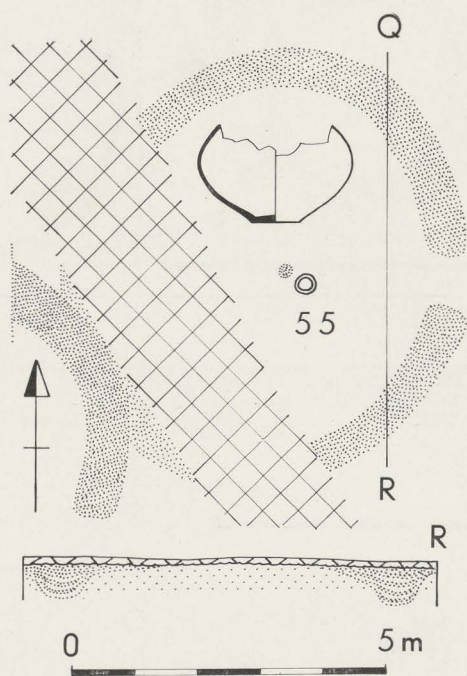

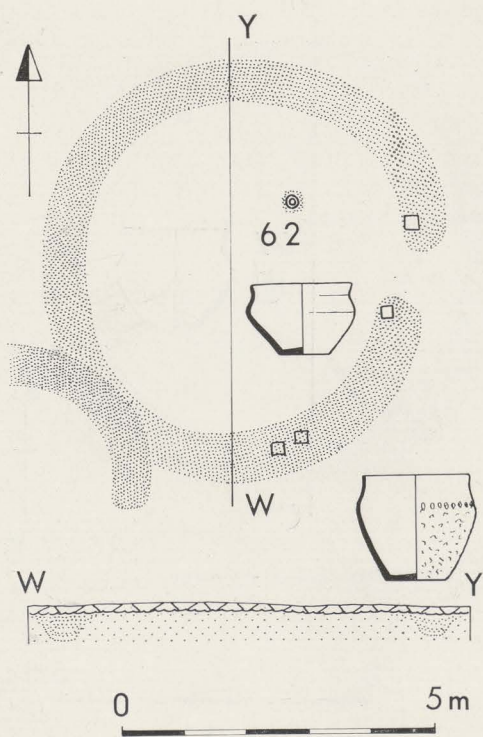
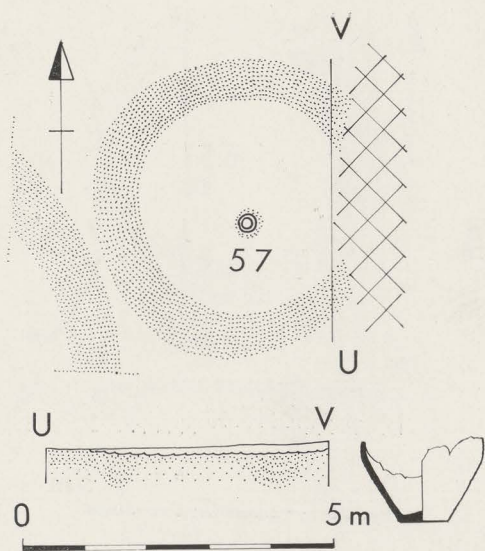
Pl. VII.

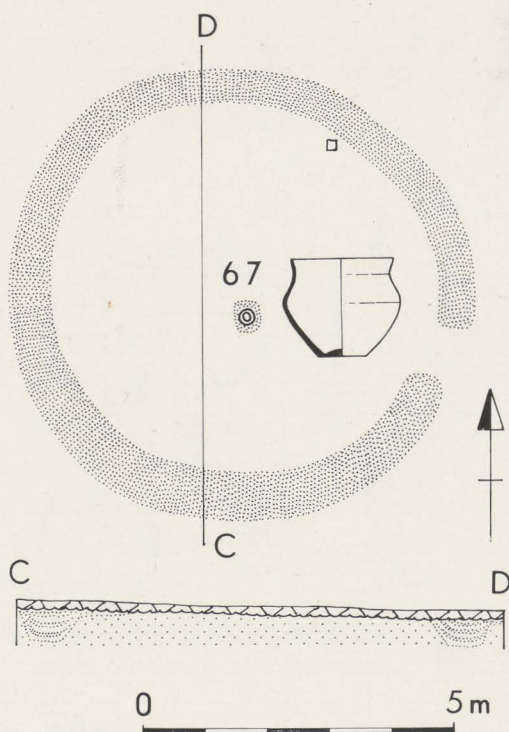
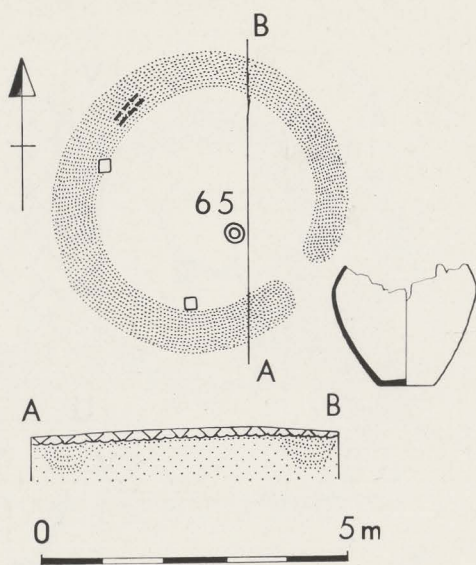
Pl. VIII.

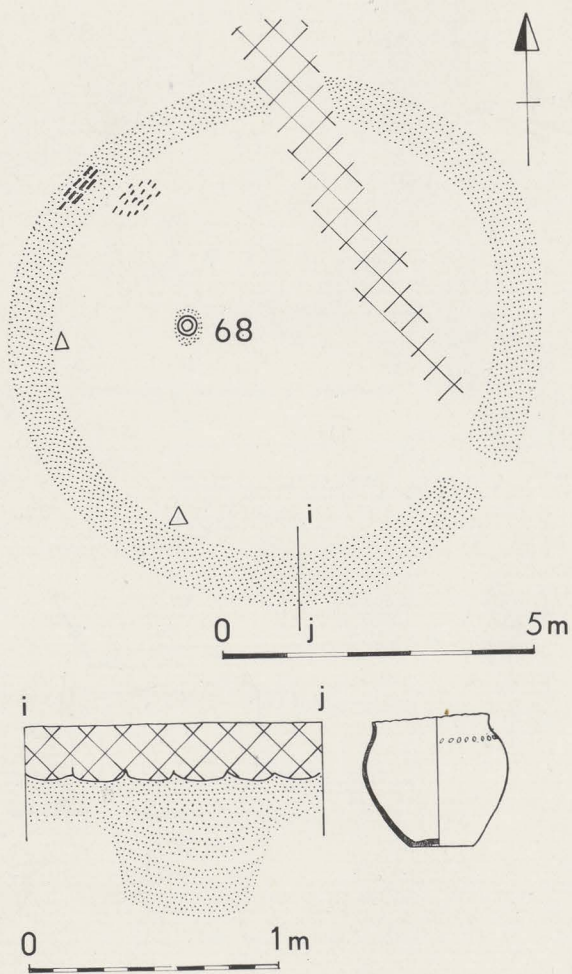
Pl. IX.

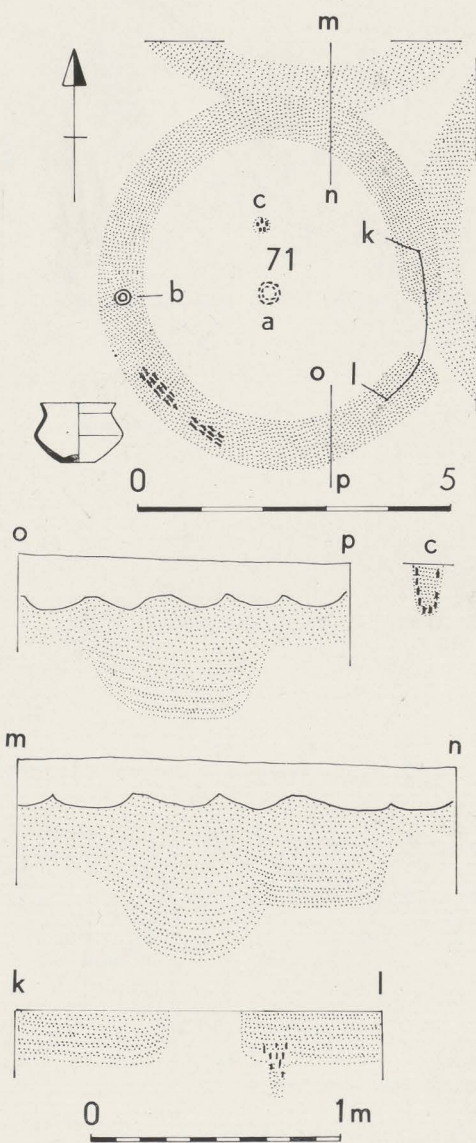
Pl. X.

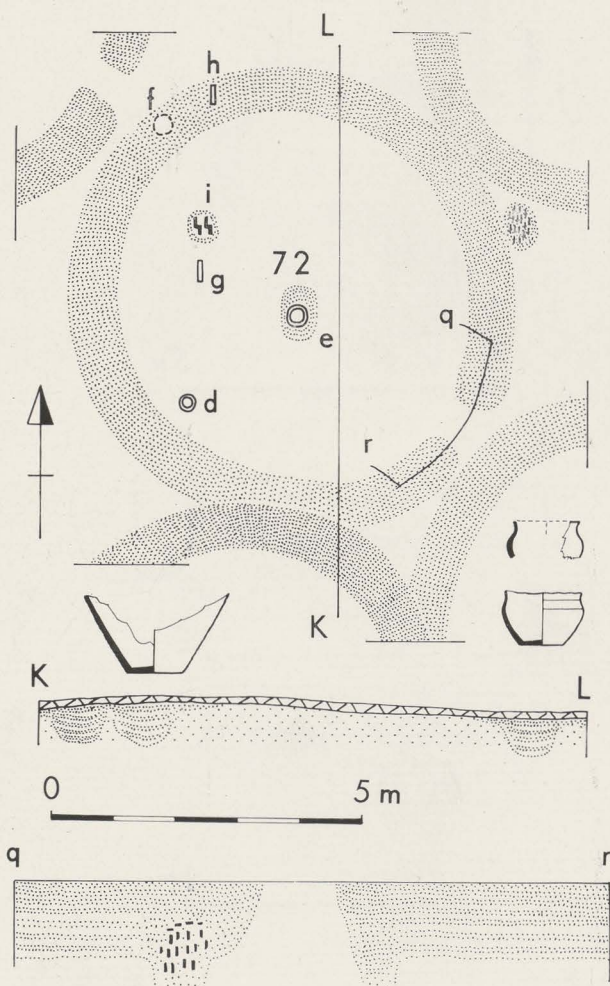
Pl. XI.

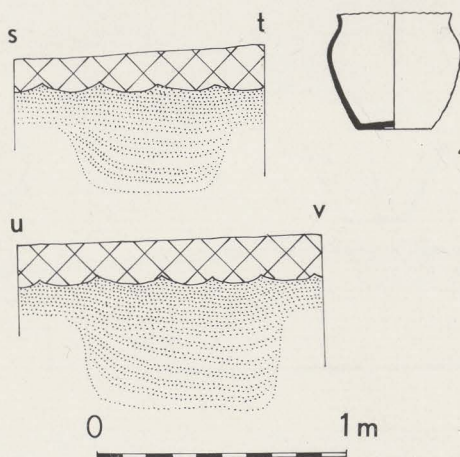
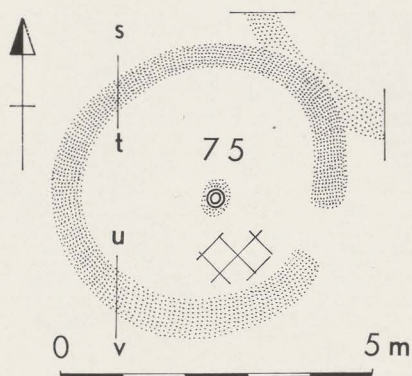
Pl. XII.

Pl. XIII.

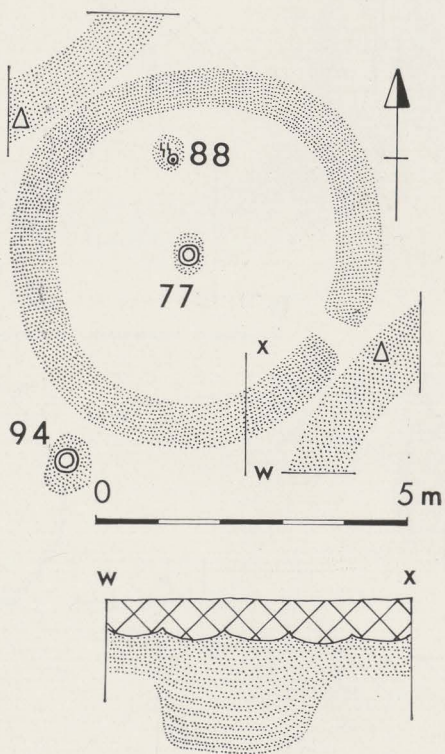

Pl. XIV.

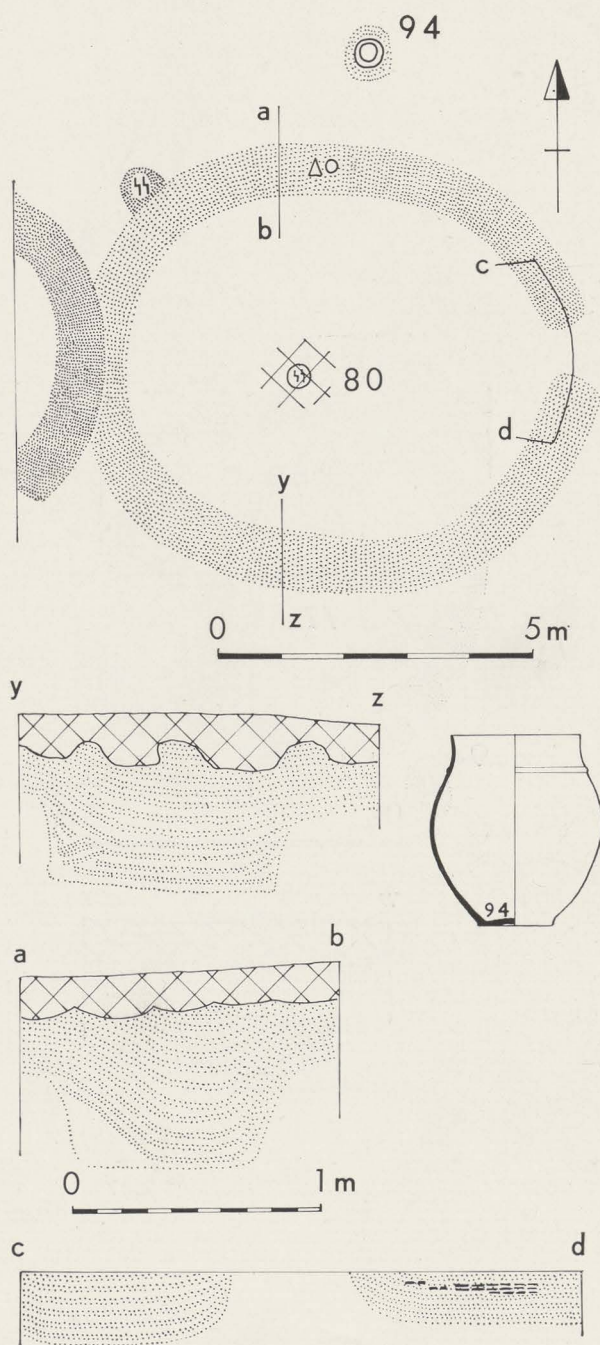
Pl. XV.

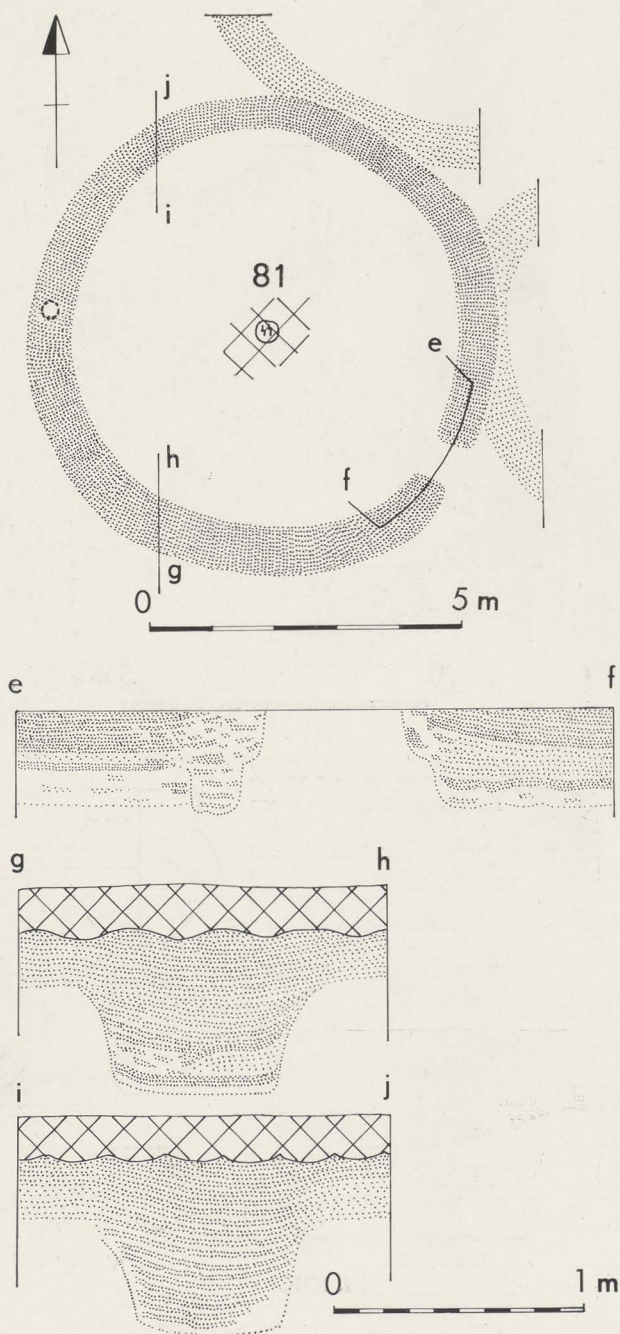

PL. XVI.

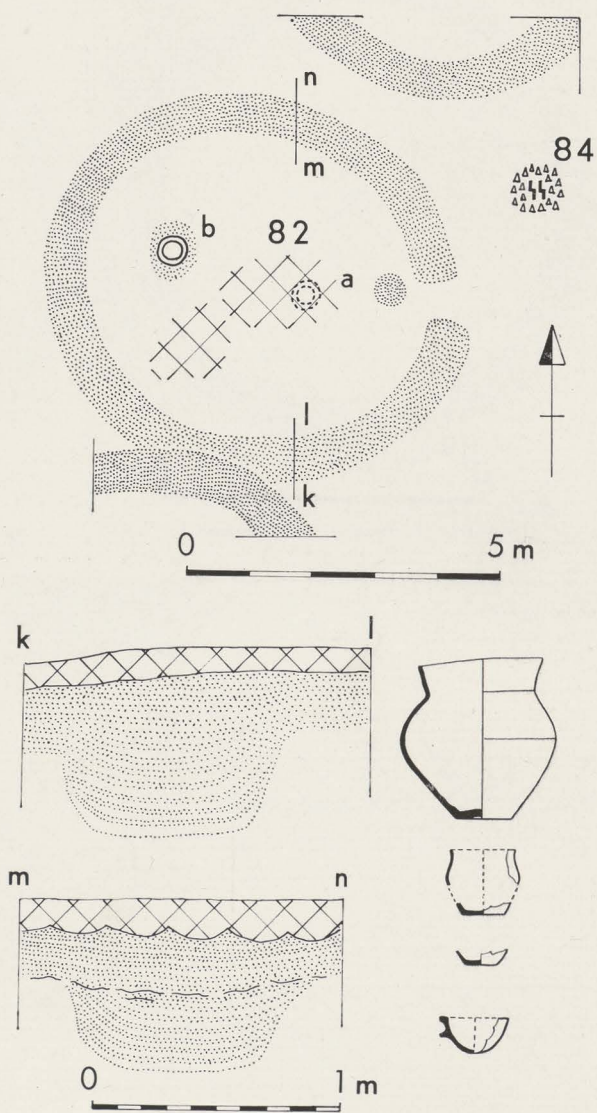

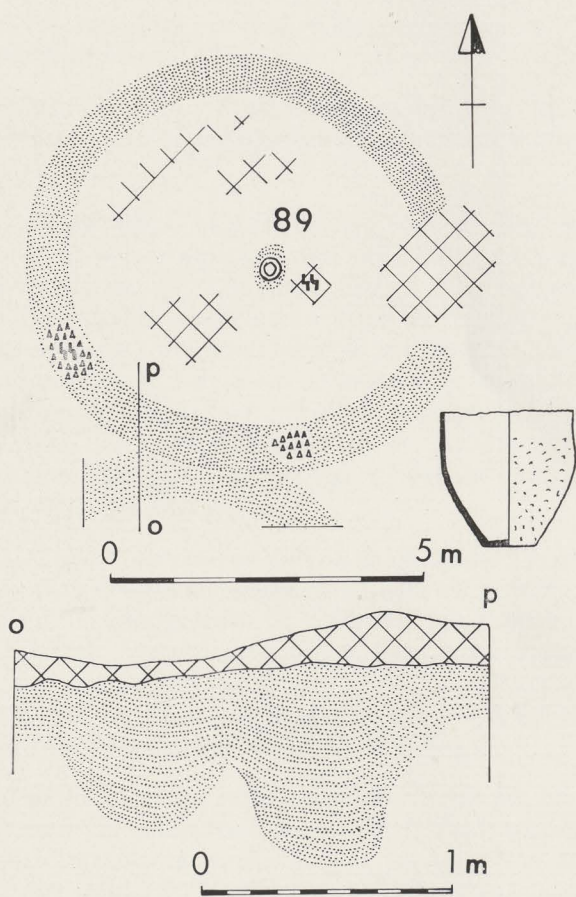
Pl. XVII.

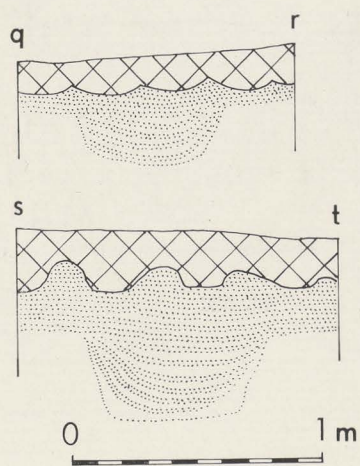
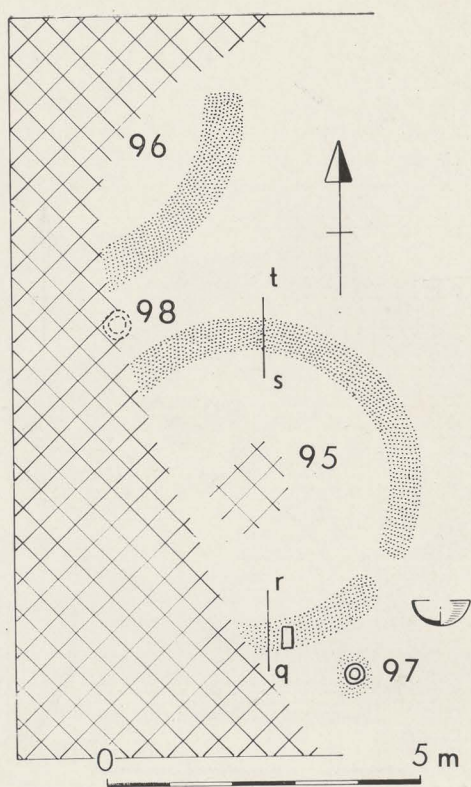
Pl. XVIII.

Pl. XIX.

Pl. XX.

PL. XXI.

RESUME.

Les fouilles de cet important champ d'urnes « De Roosen » à Neerpelt, commencées en 1959 et qui avaient livré à l'étude 30 tombelles (*Archaeologia Belgica*, n° 48), furent continuées en 1960 sur la parcelle voisine s'étendant immédiatement à l'ouest. Comme le terrain avait été depuis longtemps transformé en prairie, plus aucun tertre n'était conservé. Seul les fossés, entourant jadis les proéminences, se dessinaient encore sur le sable en un cercle plus foncé. Les caractéristiques en étaient les mêmes que celles enregistrées en 1959.

Ainsi, un accès y avait-il été aménagé vers l'est, parfois marqué de part et d'autre d'un trou de pieu. Les principaux ensembles sont représentés Pl. II à XXI.

Les ossements calcinés, parfois déposés dans une urne, parfois en terre libre, furent partout retrouvés, sauf dans les cas où le centre de la tombelle avait été saccagé. Les urnes (fig. 2 à 6) appartiennent pour la plupart au type de Harpstedt ou au type de Neerpelt (le chiffre inscrit à l'intérieur de l'urne correspond au n° de la tombelle). Parmi les ossements se trouvaient parfois des fragments de parures en bronze, comme p. ex. des bracelets, des pendentifs de forme conique et même un spire. C'était le cas notamment pour les tombes 56 (fig. 3, 4), 72 (fig. 5, 5) et 93 (fig. 7, 2). Signalons également un couteau en bronze (fig. 7, 1) découvert dans le fossé de la tombelle n° 70.

Il ressort clairement sur le plan (fig. 1) que la nécropole atteignait au sud et à l'ouest le bord de l'ancien marais. On peut y distinguer également deux groupes de tombelles : le premier, s'étendant dans la partie occidentale, se termine presque en ligne droite au nord ; le deuxième se compose de petites tombelles jointes à une plus grande, le n° 38. Il semble, en outre, que les dépôts funéraires se soient succédé d'est en ouest et que par conséquent ces derniers soient les plus récents.

Quelques tombes, entre autres les n°s 58, 60, 84, 94 et 97 (voir Pl. I), n'étaient pas entourées d'un fossé. Il s'agit sans doute de tombes plates, probablement plus anciennes que les tombelles et dont certaines auraient pu être bouleversées par celles-ci. Tel fut certainement le cas pour une incinération en partie recoupée par le fossé de la tombelle n° 80. Le fait que des fragments d'une urne à décor entaillé (fig. 2, 3) furent trouvés dans une petite excavation, recoupée également par le fossé du tertre n° 38, plaiderait en faveur de l'existence de tombes plus anciennes.

L'examen anthropologique a souvent révélé l'âge et parfois aussi le sexe du défunt. Mentionnons spécialement que parmi les ossements de la tombe 55, attribuées à un individu masculin, se trouvait un fragment de bracelet. De même l'urne de type de Harpstedt de la tombelle n° 56 contenait les restes de deux adultes, un homme et une femme ; dans ce cas-ci, l'examen anthropologique est formel.

A l'heure actuelle le nombre des tombelles exhumées s'élève à 98 (Pl. I).

RESUME.

Les fouilles de cet important champ d'urnes « De Roosen » à Neerpelt, commencées en 1959 et qui avaient livré à l'étude 30 tombelles (*Archaeologia Belgica*, n° 48), furent continuées en 1960 sur la parcelle voisine s'étendant immédiatement à l'ouest. Comme le terrain avait été depuis longtemps transformé en prairie, plus aucun tertre n'était conservé. Seul les fossés, entourant jadis les proéminences, se dessinaient encore sur le sable en un cercle plus foncé. Les caractéristiques en étaient les mêmes que celles enregistrées en 1959.

Ainsi, un accès y avait-il été aménagé vers l'est, parfois marqué de part et d'autre d'un trou de pieu. Les principaux ensembles sont représentés Pl. II à XXI.

Les ossements calcinés, parfois déposés dans une urne, parfois en terre libre, furent partout retrouvés, sauf dans les cas où le centre de la tombelle avait été saccagé. Les urnes (fig. 2 à 6) appartiennent pour la plupart au type de Harpstedt ou au type de Neerpelt (le chiffre inscrit à l'intérieur de l'urne correspond au n° de la tombelle). Parmi les ossements se trouvaient parfois des fragments de parures en bronze, comme p. ex. des bracelets, des pendentifs de forme conique et même un spire. C'était le cas notamment pour les tombes 56 (fig. 3, 4), 72 (fig. 5, 5) et 93 (fig. 7, 2). Signalons également un couteau en bronze (fig. 7, 1) découvert dans le fossé de la tombelle n° 70.

Il ressort clairement sur le plan (fig. 1) que la nécropole atteignait au sud et à l'ouest le bord de l'ancien marais. On peut y distinguer également deux groupes de tombelles : le premier, s'étendant dans la partie occidentale, se termine presque en ligne droite au nord ; le deuxième se compose de petites tombelles jointes à une plus grande, le n° 38. Il semble, en outre, que les dépôts funéraires se soient succédé d'est en ouest et que par conséquent ces derniers soient les plus récents.

Quelques tombes, entre autres les n° 58, 60, 84, 94 et 97 (voir Pl. I), n'étaient pas entourées d'un fossé. Il s'agit sans doute de tombes plates, probablement plus anciennes que les tombelles et dont certaines auraient pu être bouleversées par celles-ci. Tel fut certainement le cas pour une incinération en partie recoupée par le fossé de la tombelle n° 80. Le fait que des fragments d'une urne à décor entaillé (fig. 2, 3) furent trouvés dans une petite excavation, recoupée également par le fossé du tertre n° 38, plaiderait en faveur de l'existence de tombes plus anciennes.

L'examen anthropologique a souvent révélé l'âge et parfois aussi le sexe du défunt. Mentionnons spécialement que parmi les ossements de la tombe 55, attribuées à un individu masculin, se trouvait un fragment de bracelet. De même l'urne de type de Harpstedt de la tombelle n° 56 contenait les restes de deux adultes, un homme et une femme ; dans ce cas-ci, l'examen anthropologique est formel.

A l'heure actuelle le nombre des tombelles exhumées s'élève à 98 (Pl. I).

Supplément à *Archaeologia Belgica* 58.